

รวมเรื่องสั้น “ชุดเผ่า” ของมนัส จรรยงค์ : อารมณ์ขันกับการวิพากษ์การรับอิทธิพลอเมริกันในสังคมไทย

ชุตินา สุวิมล*

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

Manas Janyong's Collection of Short Stories *The Elder*: Humor and Critiques of American Influence in Thailand *Chutipana Suwimon**

Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 13 February 2025

Revised 19 April 2025

Accepted 23 April 2025

คำสำคัญ

มนัส จรรยงค์

เรื่องสั้นไทย

อารมณ์ขัน

อิทธิพลอเมริกัน

สงครามเย็น

* Corresponding author

E-mail address:

chutipana.suwimon@gmail.com

บทคัดย่อ

ทศวรรษ 2490-2500 เป็นช่วงเวลาที่ยุทธจักรอเมริกาเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อประเทศไทยอย่างเป็นทางการตามนโยบายของค่ายโลกเสรี ซึ่งก่อให้เกิดทั้งแรงสนับสนุนและแรงต้านจากหลายฝ่าย บทความนี้ศึกษาเรื่องสั้นจำนวน 8 เรื่อง จากรวมเรื่องสั้น “ชุดเผ่า” ของมนัส จรรยงค์ ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อให้เห็นปฏิกิริยาที่นักเขียนร่วมสมัยมีต่อการรับอิทธิพลอเมริกันในช่วงต้นของสงครามเย็น ผลการศึกษาพบว่า ตัวบทวิพากษ์การรับอิทธิพลอเมริกัน 3 ประการ ได้แก่ การรับวัฒนธรรมอเมริกันซึ่งส่งผลกระทบต่อศีลธรรมและ “ความเป็นไทย” การรับแนวคิดทุนนิยมซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการเอาเปรียบผู้บริโภค และการรับแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์ซึ่งทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม โดยผู้เขียนใช้กลวิธีหลากหลายเพื่อสร้างอารมณ์ขันอันเป็นเครื่องมือหลักในการวิพากษ์ ซึ่งนอกจากจะสร้างความบันเทิงแล้วยังช่วยลดความเคร่งเครียดจริงใจในการนำเสนอสาระสำคัญของเรื่อง สอดคล้องกับบริบทสังคมที่นักเขียนไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์พันธกิจของรัฐบาลโดยตรงได้ในยุคสมัยเผด็จการ

Keywords:

Manas Janyong,
Thai short stories,
humor,
American influence,
Cold War

Abstract

Considering Thailand being influenced by the United States in the 1950s-1960s, Thai people reacted to this circumstance in both positive and negative ways. This article studies such reactions in eight short stories, selected from Manas Janyong's collection of short stories *The Elder*, which criticize American influence on Thai society during the beginning of the Cold War. The result indicates that the author considers American culture, capitalism, and anti-communism propaganda as causes of social disorder, and uses humor as the main technique to raise comments in a comical way, which enables him to criticize on sensitive issues without being censored during the era of authoritarianism.

1. บทนำ

อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือหนึ่งที่นักเขียนมักใช้ในการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ เนื่องจากการใช้อารมณ์ขันจะทำให้ความเคร่งเครียดจริงจังของการวิพากษ์วิจารณ์ลดระดับลง ผู้เขียนจึงสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยปลอดภัยในขณะที่ผู้อ่านก็ยังได้รับสาระสำคัญ ครบถ้วนและสิ่งที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ก็ได้รับการชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง (ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์, 2521, น. 27-29)

ในวรรณกรรมร้อยแก้วไทย อารมณ์ขันถูกใช้เป็นเครื่องมือวิพากษ์วิจารณ์สังคม เสมอมาทั้งเรื่องทั่วไปและเรื่องที่ละเอียดอ่อน เช่น การเมือง ดังปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขัน สมัยรัชกาลที่ 5-7 ที่มีเรื่องสั้นจำนวนหนึ่งมุ่งล้อเลียนความนิยมต่าง ๆ ในสังคม เช่น ความนิยม แต่งเรื่องอิงประวัติศาสตร์ ความนิยมแต่งเรื่องอิงพงศาวดารจีน ในขณะที่เรื่องสั้นและบทความ อีกจำนวนหนึ่งมุ่งเสียดสีคู่ขัดแย้งทางการเมืองของผู้ประพันธ์หรือบุคคลทั่วไปที่มีความประพฤติ ผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม เช่น ยกย่องชาวตะวันตกมากเกินไป (ไกล่รุ่ง อามระดิษ, 2533, น. 208-220)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา สังคมไทยเผชิญกับความผันผวนทางการเมืองอยู่เสมอและในที่สุดก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหารเป็นระยะเวลายาวนานหลายทศวรรษ ในช่วงทศวรรษ 2490 ซึ่งเป็นยุคแรกเริ่มของช่วงเวลา ดังกล่าว วรรณกรรมไทยฟื้นตัวจากความซบเซาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีการสร้างงานหลากหลายแนว เป็นต้นว่าเรื่องแนวพาฝันที่ทำให้ผู้อ่านได้หลีกหนีจากชีวิตหลังสงคราม อันหดหู่ไปชั่วคราว และเรื่องแนวสังคมการเมืองทั้งของนักเขียนฝ่ายซ้ายที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตและนักเขียนกลุ่มอื่น ๆ เช่น นักเขียนฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่กลับมาจับปากกาอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม งานเขียนของนักเขียนฝ่ายซ้ายได้ถูกรัฐบาลปราบปรามอย่างรุนแรง ดังปรากฏในกรณีกบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 ที่นักคิดนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์จำนวนมาก ถูกจับกุมคุมขังโดยไม่มีกำหนด ซึ่งส่งผลให้การเขียนงานที่วิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างจริงจัง กลายเป็นเรื่องเสี่ยงภัยสำหรับนักเขียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักพิมพ์ แม้กระนั้น งานเขียนที่ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของสังคมก็ยังคงปรากฏอยู่เรื่อย ๆ และทรงพลังมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งงานเขียนแนวเพื่อชีวิต เช่น นวนิยายเรื่อง *ปีศาจ* ของเสนีย์ เสาวพงศ์ และ *แลไปข้างหน้า* ของ “ศรีบูรพา” (นามปากกาของกุหลาบ สายประดิษฐ์) และงานเขียนสะท้อนปัญหาสังคมทั่วไป เช่น นวนิยายเรื่อง *ระย้า* ของสด คุรุเมโรหิต และ *เมืองนิมิตร* ของ “เรียมเอง” (นามปากกาของมาลัย ชูพินิจ) (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2521, น. 136-234; สรณัฐ ไตลังคะ, 2567, น. 201-259)

ในบรรดางานเขียนหลากหลายแนวที่เฟื่องฟูในทศวรรษ 2490 งานเขียนที่ใช้อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือวิพากษ์วิจารณ์สังคมในทำนองเสียดสีเหน็บแนมเป็นที่เล่นที่จริงเป็นงานเขียนแนวหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง *ไผ่แดง* ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์

ปราโมช ที่สร้างตัวละครล้อเลียนคนไทยที่ไม่เข้าใจลัทธิคอมมิวนิสต์จริงเพื่อแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยกลัวภัยคอมมิวนิสต์จนเกินกว่าเหตุ หรือในข้อเขียน “ท่าทีทุกหย่อมหญ้าต่อ ผู้เผด็จการกระเป๋” ของ “นายรำคาญ” (นามปากกาของประหยัด ศ. นาคนาท) ที่สมมติให้ คนทำอาชีพต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นในเชิงประชดประชันต่อข่าวการกลับมาสู่อำนาจของ “ท่านผู้นำ” เพื่อวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามว่ากำหนดนโยบายเหลวไหล ไร้สาระ (ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์, 2521, น. 111-118) งานเขียนแนวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็น ส่วนผสมของเรื่องจริงจึ่งเคร่งเครียดและเรื่องเบาสมอง ซึ่งจะมีบทบาทมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 2500 ที่การวิพากษ์วิจารณ์สังคมต้องกระทำด้วยกลวิธีที่แยบคายเนื่องจากรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ควบคุมการแสดงความคิดเห็นของสื่ออย่างเข้มข้น

นอกจากงานเขียนที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแล้ว งานเขียนอีกชุดหนึ่งที่ใช้อารมณ์ขัน เป็นเครื่องมือวิพากษ์สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพคือเรื่อง “ชุดเผ่า” ของมนัส จรรยงค์ ซึ่งนำเสนอ เรื่องราวของคนชนบทท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในช่วงทศวรรษ 2490-2500 งานเขียนชุดนี้มักจะล้อเลียนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือความนิยมบางประการของคน ในสังคม เช่น ล้อความนิยมตั้งสมาคม ล้อความนิยมสมมนา ล้อความคลั่งการเมืองของคนบางกลุ่ม (น. ประภาสทิธ, 2509; พิศมัย สิงห์แก้ว, 2520, น. 70) จากการสำรวจตัวบทเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า เรื่อง “ชุดเผ่า” ส่วนหนึ่งใช้อารมณ์ขันในการล้อสังคมดังได้กล่าวมาแล้ว และมีบางส่วนที่มุ่งใช้อารมณ์ขันในการชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของสังคมในประเด็นที่สำคัญ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ซึ่งในบรรดาประเด็นเหล่านี้ ประเด็นที่น่าสนใจที่สุดประเด็นหนึ่งคือการรับอิทธิพล อเมริกัน

เหตุที่การรับอิทธิพลอเมริกันเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิพากษ์วิจารณ์ในช่วง ทศวรรษ 2490-2500 เนื่องจากขณะนั้นสหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของโลกตั้งแต่ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาและมีอิทธิพลต่อประเทศไทยอย่างสูงในฐานะผู้ให้ ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ การทหาร และอื่น ๆ การวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกี่ยวข้องกับ พันธมิตรสำคัญของประเทศย่อมไม่ใช่สิ่งที่พึงประสงค์ และยิ่งเมื่อพิจารณาว่ารัฐบาลไทย ในขณะนั้นล้วนแต่เป็นเผด็จการทหารที่สามารถใช้ความรุนแรงปราบปรามผู้ที่มีความเห็นแย้ง กับรัฐบาลได้โดยง่าย การวิพากษ์วิจารณ์ก็ย่อมเป็นสิ่งที่อันตรายมากขึ้นไปอีก ดังปรากฏว่า บรรดานักเขียนฝ่ายซ้ายต่างก็ถูกรัฐบาลปราบปรามด้วยความรุนแรง เช่น จับกุมคุมขังโดย ไม่มีกำหนด หลังจากเขียนงานที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าสังคมไทยกำลังถูกครอบงำโดย “จักรพรรดินิยม อเมริกา” ซึ่งไม่ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศไทยอย่างมิตรที่แท้จริง หากแต่มีผลประโยชน์แอบแฝง คือต้องการใช้ประเทศไทยเป็นเครื่องมือต่อสู้กับอิทธิพลคอมมิวนิสต์ (สรณัฐ ไตลังคะ, 2567, น. 203-205; เสถียร จันทิมาธร, 2524, น. 247-334)

บริบทการสร้างงานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจว่า เรื่อง “ชุดเผ่า” ของมนัส จรรยงค์ วิพากษ์การรับอิทธิพล

อเมริกันไว้อย่างไรบ้าง และอารมณ์ขันมีบทบาทอย่างไรในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ละเอียดอ่อนในสภาวะเช่นนี้ ซึ่งน่าจะแสดงให้เห็นว่ามีแง่มุมใดบ้างของการรับอิทธิพลอเมริกันที่ผู้เขียนในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของสังคมพิจารณาว่ามีความน่ากังวลจนต้องแสดงความคิดเห็นไว้แม้จะเสี่ยงต่อการถูกเพ่งเล็ง อีกทั้งน่าจะช่วยขยายมุมมองเกี่ยวกับวรรณกรรมไทยในฐานะส่วนหนึ่งของปฏิกิริยาต่อต้านอิทธิพลอเมริกันด้วย โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์เรื่องสั้นคัดสรรจากรวมเรื่องสั้น “ชุดเผ่า” 5 เล่มที่สำนักพิมพ์ศรีปัญญาจัดพิมพ์ ซึ่งปรากฏการวิพากษ์การรับอิทธิพลอเมริกันในแง่มุมต่าง ๆ เป็นประเด็นสำคัญของเรื่อง ดังมีรายนาม ปีพิมพ์ และแหล่งตีพิมพ์ครั้งแรก (เท่าที่สืบค้นพบ) ต่อไปนี้

1. ผัวบอย (สยามสมัยรายสัปดาห์ 8 ก.ค. 2500)
2. เจ้าพ่อ (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 26 ม.ค. 2501)
3. แม่ (สยามสมัยรายสัปดาห์ 21 ก.ย. 2502)
4. ไอ้โจ (สยามสมัยรายสัปดาห์ 21 มี.ค. 2503)
5. ลาดยาวคอมโบ้ (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 14 ส.ค. 2503)
6. พิทุยกร
7. ปักเป้าทอง
8. นางทุ่ง

จากการศึกษางานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีผู้ศึกษาเรื่อง “ชุดเผ่า” ในประเด็นการวิพากษ์การรับอิทธิพลอเมริกันไว้เลย เนื่องจากงานวิจัย 2 ชิ้น ที่ศึกษางานเขียนของมณัส จรรย์รงค์ ล้วนแต่ศึกษาเรื่อง “ชุดเผ่า” ร่วมกับเรื่องสั้นอื่น ๆ และไม่ได้ศึกษาในประเด็นการวิพากษ์สังคมโดยตรง ดังปรากฏว่างานวิจัยของพิศมัย สิงห์แก้ว (2520) ศึกษากลวิธีการประพันธ์จากเรื่องสั้นของมณัส จำนวน 220 เรื่อง เพื่อนำมาสร้างแบบฝึกหัดการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้แก่ นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง และงานวิจัยของประทีป เหมือนนิล (2523) วิเคราะห์เรื่องสั้นของมณัส จำนวน 270 เรื่อง ใน 3 ประเด็น ได้แก่ กลวิธีการประพันธ์ อิทธิพลจากบุคลิกภาพและประสบการณ์ชีวิตของนักเขียนที่มีต่อวรรณกรรม และแง่มุมทางสังคม วัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวบท เช่น ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ

แม้ว่างานวิจัยทั้งสองชิ้นข้างต้นจะไม่ได้ศึกษาประเด็นเดียวกันกับบทความวิจัยนี้โดยตรง แต่ผลการศึกษาของงานวิจัยทั้งสองชิ้นก็มีคุณูปการต่อบทความวิจัยนี้เนื่องจากชี้ให้เห็นว่าเรื่องสั้นของมณัส จรรย์รงค์ ไม่เพียงสะท้อนภาพสังคมไทยและนำเสนอปัญหาสังคมในขณะนั้น แต่ยังแสดงทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อสังคมในหลากหลายแง่มุม เช่น วิพากษ์วิจารณ์สังคมเมืองที่เต็มไปด้วยการหลอกลวงและการเอารัดเอาเปรียบ ทั้งยังเต็มไปด้วยอารยธรรม ความเจริญที่มีส่วนทำให้คนในสังคมมีความประพฤติดเลวลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนใช้งานเขียนของตนเป็นเครื่องมือแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ไม่เพียงแต่เฉพาะในเรื่อง “ชุดเผ่า” เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่อง “ชุดเผ่า” ในบทความนี้น่าจะช่วยเปิดประเด็นให้เห็น

ความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาเพศสังคมกับอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญข้อหนึ่งในการประพันธ์ของมโนล จรรยงค์ ที่ยังไม่มีผู้กล่าวถึงโดยละเอียด อันอาจจะช่วยเสริมเติมต่อการศึกษางานเขียนของมโนล จรรยงค์ ในเชิงวิชาการมีความสมบูรณ์ลึกซึ้งขึ้น

2. การรับวัฒนธรรมอเมริกัน : เหตุแห่งการหลงลืมความเป็นไทย

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นมาเป็นชาติมหาอำนาจของโลก และวัฒนธรรมอเมริกันก็ได้รับการยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกับอารยธรรมตะวันตกจากยุโรปในช่วงก่อนสงคราม คนไทยโดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ คลั่งไคล้วิถีชีวิตแบบอเมริกันเช่นเดียวกับที่เคยคลั่งไคล้วิถีชีวิตแบบยุโรป ดังปรากฏในข้อเขียนของมณี สิริวรสาร (2542, น. 640-641) สาวสังคมชื่อดังแห่งทศวรรษ 2490 ที่ระบุว่าคนกรุงเทพฯ ในสมัยนั้นนิยมดื่มไวน์แอลกอฮอล์และกินอาหารจานด่วนแบบอเมริกัน เช่น ฮอทดอก แฮมเบอร์เกอร์ ชอบดูภาพยนตร์บู๊จากฮอลลีวูด และแต่งกายสบาย ๆ ตามแฟชั่นอเมริกัน เช่น สวมเสื้อยืดกางเกงยีนส์ สวมเสื้อทรงกระสอบ (sack) และกระโปรงสั้นเหนือเข่า (mini-skirt) ความเฟื่องฟูของสื่อบันเทิงอเมริกันแขนงต่าง ๆ ในสังคมไทยโดยเฉพาะภาพยนตร์ฮอลลีวูดทำให้วัฒนธรรมอเมริกันได้รับความนิยมมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2503 เป็นต้นมาที่เฟื่องฟูถึงขีดสุดจนมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “ยุคซิกตี้” หรือ “ยุคโก๋หลังวัง” ซึ่งเป็นยุคที่วัยรุ่นไทยพากันแต่งกายเลียนแบบดาราสาวฮอลลีวูดและใช้ชีวิตตามตัวละครในภาพยนตร์ เช่น พากันไปเที่ยวไนต์คลับหรือร้านตู้เพลงหยอดเหรียญเพื่อเต้นรำ (นิยม ศิลปดิษฐ์, การสัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554, อ้างถึงใน ยุวรี โชคสวนทรัพย์, 2554, น. 81)

การรับวัฒนธรรมอเมริกันในแง่หนึ่งทำให้ประเทศไทยมีความทันสมัยและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับประชาคมโลก แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้สังคมเสื่อมโทรมลงเพราะคนไทยเริ่มเลียนแบบพฤติกรรมบางประการของคนอเมริกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมดั้งเดิมของสังคม เช่น การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสน้อยลง การประพฤติดนเป็นอันธพาลก่อความสงบเรียบร้อย (ทิพย์วรรณ หอมกระหลบ, 2534, น. 166; วรยุทธ พรประเสริฐ, 2562, น. 218-219) นอกจากนี้ วัฒนธรรมความบันเทิงแบบอเมริกันยังได้เข้ามาเบียดบังพื้นที่ของความบันเทิงดั้งเดิมในสังคมจนต้องปรับตัวให้เข้ากับความเป็น “สากล” ตามไปด้วยเพื่อให้คนรุ่นใหม่เกิดความสนใจ เช่น ลิเกถูกบทละครหมอลำนำเค้าโครงเรื่องจากภาพยนตร์ ละคร และเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่มาผูกเป็นเรื่องลิเก รัฐบาลจัดตั้งวงสังคีตสัมพันธ์ที่นำเพลงไทยมาประพันธ์ด้วยท่วงทำนองสากล และนำเครื่องดนตรีไทยมาเทียบเป็นเสียงสากลเพื่อใช้บรรเลงร่วมกับวงดนตรีสากลในเพลงเดียวกัน (ภัทรวดี ภูษฎาภิรมย์, 2550, น. 251-279)

ในวรรณกรรมไทย ปัญหาที่เกิดจากการรับวัฒนธรรมอเมริกันถูกวิพากษ์วิจารณ์ไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งในงานเขียนของนักเขียนฝ่ายซ้ายที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วในบทนำและงานเขียน

ของนักเขียนฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่วิพากษ์วิจารณ์ไว้ทางอ้อมด้วยการแสดงให้เห็นว่าความเฟื่องฟูของวัฒนธรรมอเมริกันอาจทำให้วัฒนธรรมไทยเสื่อมลงเนื่องจากไม่มีผู้สนใจอนุรักษ์สืบทอดดังปรากฏในเรื่องสั้นแนวผีของหม เวชกร ซึ่งประพันธ์ขึ้นช่วงทศวรรษ 2500 ถึงต้นทศวรรษ 2510 ผู้เขียนใช้ตัวละครผีเป็นเสมือนเครื่องเตือนให้คนสมัยใหม่เกิดความรู้สึกโหยหาอดีตในสังคมเก่า และเราให้เกิดสำนึกในการรักษา “ความเป็นไทย(แท้)” ไว้ เช่น บ้านทรงไทย ชุดไทยดนตรีไทย วิถีชีวิตแบบไทย หลังจากความเป็นสมัยใหม่หรืออีกนัยหนึ่งก็คือวัฒนธรรมอเมริกันเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยอย่างเข้มข้นในช่วงทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา (พิชยะพัฒน์ นัยสุภาพ, 2561, น. 72-86)

ในบรรดาตัวบทที่เลือกมาศึกษา มีเรื่องสั้น 3 เรื่อง ที่แสดงให้เห็นว่าการที่คนไทยคลั่งไคล้วัฒนธรรมอเมริกันจนเกินกว่าเหตุจะส่งผลกระทบต่อ “ความเป็นไทย” ถึง 3 ประการ ได้แก่ บรรทัดฐานทางศีลธรรมของสังคม ระบบอาวุโสซึ่งเป็นแกนหลักของการจัดแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม และมรดกสพแบบไทยในรูปแบบต่าง ๆ ผู้เขียนได้ใช้อารมณ์ขันชี้ให้เห็นข้อบกพร่องทางความคิดของตัวละครที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอเมริกัน โดยที่ตัวละครไม่รู้ตัวเลยว่าตนเองกำลังตกเป็นเป้าของการหัวเราะเยาะเพราะมีชุดความคิดที่ผิดแปลกไป ดังจะได้อภิปรายพร้อมยกตัวอย่างประกอบจากเรื่องสั้น “ผัวบอย” “ลาดยาวคอมโบ้” และ “นางทุ่ง”

2.1 เรื่องสั้น “ผัวบอย” : เส้นบาง ๆ ระหว่าง “พระเอก” กับ “ก๊วย”

เรื่องสั้น “ผัวบอย” เป็นเรื่องราวของพร เมืองแมน ชายหนุ่มลูกเศรษฐีชาวนาที่เข้าไปเรียนชั้นมัธยมปลายในกรุงเทพฯ และซึมซับวัฒนธรรมอเมริกันจากภาพยนตร์ฮอลลีวูดจนพยายามเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนให้เหมือนกับพระเอกภาพยนตร์ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การใช้ชีวิต หรือแม้กระทั่งนามสกุล ตัวละครตัวนี้ถูกล้อเลียนตลอดทั้งเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นว่าเขารับวัฒนธรรมอเมริกันอย่างเกินพอดี ซึ่งจะนำพาตนเองไปสู่จุดจบอันไม่พึงประสงค์ในที่สุด โดยกลวิธีสำคัญในการล้อเลียนคือผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่พร เมืองแมนเลียนแบบมาจากภาพยนตร์ฮอลลีวูดด้วยความชื่นชมนั้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผิดปกติ

สิ่งที่ถูกล้อเลียนไว้เป็นลำดับแรกในเรื่องคือการที่พรเปลี่ยนนามสกุลเป็น เมืองแมน เพื่อให้คล้ายคลึงกับนามสกุลของพอล นิวแมน พระเอกฮอลลีวูดที่ตนชื่นชอบ ทั้งยังบอกให้พ่อของเขาเปลี่ยนนามสกุลตามด้วยโดยไม่ได้คิดเลยว่าอาจทำให้เกิดความวุ่นวายทางกฎหมายตามมา ดังที่เฝ้าฝันผู้เป็นพ่อกล่าวว่า “ถ้าฉันเปลี่ยนนามสกุลเข้า อ้ายหน้าโหนดของฉันจะทำอย่างไร?...อ้ายสัญญาของฉันทันร้อยใบ เอกสารต่าง ๆ อีกเล่า” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 32) พรให้เหตุผลในการเปลี่ยนนามสกุลว่านามสกุลเก่าของตน “นอกจากเป็นชื่อปู่และชื่อปู่ทวดแล้ว ก็ไม่เห็นมีความหมายอะไร?” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 30) ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ย้อนแย้งเพราะ “ชื่อปู่และชื่อปู่ทวด” ควรจะ “มีความหมาย” สำหรับลูกหลานในฐานะ

บรรพบุรุษที่ทำให้พวกเขาเกิดมาได้ ความคิดที่บิดเบี้ยวไปของพรจึงก่อให้เกิดความขบขัน และนำไปสู่การวิพากษ์การให้ความสำคัญกับดารารอเมริกันมากเกินไป

ความชื่นชอบพระเอกฮอลลีวูดทำให้พรเล่นกล้ำจนมี “เรื่อนร่างอันใหญ่โตล่ำสัน สวยงาม” ที่เจ้าตัวภาคภูมิใจว่า “ไม่ต้องไปกว่าบรรดาพระเอกทั้งหลายเลย” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 33) อย่างไรก็ตาม เหม่านั้นผู้เป็นพ่อกลับ “เบิกนัยน์ตากว้าง ด้วยความประหลาดใจ” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 36) เมื่อได้เห็นรูปร่างดังกล่าว เพราะมองว่า “เขาไม่ใช่ลูกคนเสียแล้ว แต่อาจเป็นลูกยักษ์เสียมากกว่า” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 36) การเลือกใช้คำว่า “ลูกยักษ์” คู่กับคำว่า “ลูกคน” ข้างต้นทำให้เห็นภาพเปรียบเทียบชัดเจนว่า รูปร่างอันเต็มไปด้วยมัดกล้ามเนื้อแบบ “ชายงาม” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 37) ซึ่งเป็นที่นิยมในยุคนั้นเป็นสิ่งที่เกินพอดีจนน่าขันแทนที่จะน่าชื่นชม

นอกจากรูปร่าง “ลูกยักษ์” แล้ว การแต่งกายเลียนแบบพระเอกความบอยของพรก็ถูกล้อเลียนว่าเกินพอดีเช่นกันเมื่อเขา “แต่งตัวเป็นเท็กซัสตลอดเวลา ยกเว้นแต่เข้านอนเท่านั้น” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 37) ซึ่งผิดวิสัยคนไทยที่ไม่นิยมสวมใส่เสื้อผ้าแขนยาว เพราะอาศัยอยู่ในเมืองร้อน และยิ่งเมื่อพรใช้วิธีพับขาทางเกงขึ้นมาแทนที่จะตัดให้พอดีกับความยาว ความเกินพอดีก็จะได้รับการเน้นย้ำมากขึ้นไปอีก และนอกจากพฤติกรรมการสวมใส่เสื้อผ้าที่เกินพอดีแล้ว ตัวเสื้อผ้างเองก็ถูกเน้นย้ำให้เห็นความเกินพอดีเช่นกันทั้งในแง่ความหนา ความหนัก ความใหญ่โต และความหยาบ ดังปรากฏในคำบรรยายทางเกงของพรที่ว่า “เป็นบลูยีนส์ที่หนาและหนัก กระเป๋าลัง 2 กระเป๋า ใหญ่เกือบเท่าถุงย่าม มีแผ่นหนังสี่เหลี่ยมอันสวยหยาบประดับด้วยอักษรเป็นตัวทอง” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 35)

ไม่เพียงชี้ให้เห็นความเกินพอดีของรูปร่างและเครื่องแต่งกายแบบพระเอกฮอลลีวูด ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นว่าบุคลิกที่พร เมืองแมน เลียนแบบมาจากดาราสฮอลลีวูดเป็นบุคลิกที่ไม่สุภาพ ดังปรากฏว่าการเดิน “ล้วงกระเป๋าละยกไหล่ลั่นน้ำลายอย่างพอล นิวแมน หรือมาร์ลอน¹” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 38) ของเขาถูกวิพากษ์วิจารณ์ไว้อย่างแยบคายว่าเป็นพฤติกรรมของ “ก๊วย” ผ่านคำชื่นชมของครูสง่าที่ว่าพอล นิวแมนนั้นเป็น “วีรบุรุษของ...ฝรั่งเศส” ที่ “เล่นบทก๊วยเก่งมาก...เล่นยอดเยี่ยม²” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 32) ซึ่งเป็นคำกล่าวที่ย้อนแย้งโดยที่ผู้พูดไม่รู้ตัว เพราะคำว่า “ก๊วย” และ “นักเลง” ในที่นี้มีความหมายเชิงลบที่สื่อถึงความไม่มีมารยาท³ จึงไม่เข้ากันกับคำว่า “วีรบุรุษ” ที่มีความหมายเชิงบวก ความไม่เข้ากันดังกล่าวก่อให้เกิดความขบขันและทำให้เห็นว่าพฤติกรรมในภาพยนตร์ของดารารอเมริกันที่

¹ หมายถึง มาร์ลอน แบนโด (Marlon Brando)

² หมายถึง ชื่อภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่เป็น “หนังชีวิตประวัติของร็อกกี มาร์เซียโน แชมป์เวิลด์ เป็นก๊วยและเอาดีขึ้นมาได้ในทางมวย” ผัวบอย (มนัส จรรย์รงค์, 2561, น. 32)

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ระบุว่า ก๊วย (2) หมายถึง น. คนเลว, คนไม่สุภาพ ไร้มารยาท, คนชั่วต่ำช้า ส่วนนักเลง (2) หมายถึง น. ผู้เกะกะระราน

วัยรุ่นไทยขึ้นชมนั้นเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ดังนั้น การเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าวจึงไม่ใช่สิ่งดี เพราะจะทำให้วัยรุ่นไทยกลายเป็น “ก๊วย” และ “ยอดนักเลง” ตามไปด้วย

นอกจากล้อเลียนบุคลิก รูปร่าง และการแต่งกายแล้ว วิถีชีวิตที่พรเลียนแบบจากภาพยนตร์ฮอลลีวูดก็ถูกล้อเลียนให้เห็นว่ามีแต่ข้อเสีย โดยเฉพาะการเต้นร็อกที่เขาคลังไคล์ มากจนบกรรพรองต่อหน้าทีศึกษาเล่าเรียน ดังปรากฏว่าในเวลากลางวันเขาโดดเรียนไปเรียนเต้น ส่วนเวลากลางคืนก็ไปเที่ยวสถานเต้นร่ายอยู่เสมอแทนที่จะทบทวนบทเรียนหรือพักผ่อนเพื่อเตรียมตัวไปโรงเรียนในวันรุ่งขึ้น นอกจากนี้ ความคลั่งไคล้การเต้นร็อกยังทำให้เขากลายเป็น คนที่ไม่รู้จักกาลเทศะด้วย ดังปรากฏว่าเขา “เต้นร็อกแอนต์โรลล์ใต้ที่หน้าโรงเรียน ในขณะที่ จานเสียงเปิด ‘พัรวบอย’ ของเพรสลีย์ขึ้นมา” เป็นเหตุให้ผู้คนที่ได้เห็น “หัวเราะเข้าข้าง” และ “คลื่นเหียนเวียนแต่จะเอาอาหารเย็นออกมาก็ดี” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 40) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความนิยมเต้นร็อกจนเกินพอดีเป็นสิ่งที่ชวนให้เวียนหัวและน่าขนลุกมากกว่าจะ นำชื่นชมตามที่ตัวละครเข้าใจ

ความคลั่งไคล้การเต้นร็อกไม่เพียงเป็นโทษต่อตัวพระองค์เท่านั้นแต่ยังสร้างภาระ ค่าใช้จ่ายให้แก่ครอบครัวของเขาด้วย เพราะนอกจากจะต้องเสียค่าเรียนแพงมากแล้วยังต้อง ซื้อรองเท้าราคาแพงที่ออกแบบมาสำหรับการเต้นร็อกโดยเฉพาะด้วย ความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ดังกล่าวทำให้เขามั่นใจเป็นผู้ไปถึงกับปรึกษาออกมาว่า “นี่มันเรียนวิชาบ้าอะไรของมัน จดหมาย ทุกฉบับของมันเป็นแล้วแต่เงินทั้งนั้น” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 33) และนอกจาก เป็นโทษต่อครอบครัวแล้ว ความคลั่งไคล้การเต้นร็อกของพระองค์ยังเป็นภัยแก่สังคมด้วยเมื่อเขา นำ การเต้นร็อกมาเผยแพร่ที่บ้านเดิมจนคนในหมู่บ้านพากันเต้นร็อกอยู่ตลอดเวลาและคลั่งไคล้ การเต้นร็อกมากจนเกินเหตุ ดังปรากฏว่าวันหนึ่งคู่เต้นของพระองค์ขอเงินพ่อไปตัดกางเกง สำหรับเต้นร็อกทั้งที่ตนเพิ่งถูกคู่เต้น “สวิง...หลุดลงมาจากศาลา” จนหมดสติในสภาพ “ขา...ตะและปวดร้าวปานจะขาดใจ” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 38)

การที่ความนิยมเต้นร็อก “ระเบิดระบดไปทั่วหมู่บ้าน” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 38) เป็นสิ่งที่น่ากังวลใจว่าจะทำให้คนไทยโดยเฉพาะวัยรุ่นมีค่านิยมทางเพศที่ผิดไปจาก บรรทัดฐานทางศีลธรรมแต่เดิม เนื่องจากการเต้นชนิดนี้เปิดโอกาสให้หญิงชายใกล้ชิดกันมาก จนอาจนำไปสู่พฤติกรรมซิงสุกก่อนห้ามได้ นอกจากนี้ การที่คู่เต้นสามารถเปลี่ยนคู่ได้อย่าง อิสระก็เป็นภาพลักษณ์ที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมผัวเดียวเมียเดียวซึ่งกลายเป็นค่านิยมทางเพศ ที่สำคัญของสังคมไทยสมัยใหม่โดยเฉพาะตั้งแต่ยุครัฐนิยมในทศวรรษ 2480 เป็นต้นมา ความวิตกกังวลข้างต้นสะท้อนออกมาในคำปรึกษาของหญิงชราในหมู่บ้านที่ว่า “ถ้าเอ็งขึ้นร่าย แบบบยกแข้งยกขาพัดเหวี่ยงกันบ้า ๆ หยาบโลนอย่างนี้อีก - แม่จะฉีกอกเอ็งเสีย” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 36-37) และนอกจากคำพูดของหญิงชราแล้ว การที่ครูสง่าซึ่งเป็น ถึงครูใหญ่ของโรงเรียนประจำหมู่บ้านมาร่วมขบวนการเต้นร็อกกับคนหนุ่มสาวด้วยก็ยิ่งทำให้

สถานการณ์เป็นที่น่ากังวลใจมากขึ้นกว่าเดิมเพราะแม้แต่คนเป็นครูก็ยังมีพฤติกรรม “บ้า ๆ หยาบโลน” จนไม่อาจเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนได้

ผู้เขียนคลี่คลายความกังวลใจด้านศีลธรรมข้างต้นด้วยเหตุการณ์พลิกผันในฉากจบเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิต “แก๊งค์” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 34) ที่พร เมืองแมน ได้รับอิทธิพลมาจากความเฟื่องฟูของวัฒนธรรมอเมริกันในกรุงเทพฯ ไม่ได้ทำให้เขาเป็น “พราจาสวรรค์” ตามคำแปลของชื่อใหม่อย่างที่เขาคิด ตรงกันข้ามกลับทำให้เขากลายเป็น “ผัวบอย” ตามชื่อเรื่องสั้นที่ล้อเลียนมาจากชื่อเพลง Poor Boy ของเอลวิส เพรสลีย์ ศิลปินร็อกชื่อดังชาวอเมริกัน เหตุที่ผู้วิจัยสรุปเช่นนี้เพราะสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมอเมริกันต่างก็นำพาตัวละครไปสู่จุดจบที่ไม่ดี ดังปรากฏว่าความมีเมตตาจากการทอกราดริมาหลายชั่วโง่ติดต่อกันทำให้พราจาสติและพยายามจะยืนขึ้นในเรือพายเพื่อเดินร็อกอย่างที่ชอบ แต่แล้วก็ทรงตัวไม่อยู่นตกเรือ และเมื่อตกลงไปแล้วก็ไม่อาจจะลอยตัวอยู่ในน้ำได้เหมือนคนไม่เมา เขาจึงจมน้ำเสียชีวิตกลางพื้นที่เรณูมัยสาธารณะอย่างสวนลุมพินีทั้ง ๆ ที่ว่าน่าเป็น

นอกจากความมีเมตตาและความชอบเดินร็อกแล้ว ผู้เขียนยังระบุว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พราจามึนน้ำเสียชีวิตคือทางเกงบูลยีนส์อันหนาและหนักของเขา ดังปรากฏในคำบอกเล่าของพาร์ทเนอร์สาวที่ลงเรือไปกับเขาว่า “ทางเกงบของเขานั้นต่างหาก - ถ่วงให้เขาจมนลงไปอย่างไม่มีวันจะผุดโผล่ขึ้นมา” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 42) ซึ่งสร้างความขบขันเพราะทำให้สิ่งที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้อย่างเกินจริงก่อนหน้านี้ว่า “ถ้าหากว่าตกน้ำลงไปเมื่อใดก็มีห่วงจมนตายเพราะทางเกงบเจ้าแห่งโคบาลนี้” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 35) กลับตาลปัตรมาเป็นความจริง และอาจตีความในเชิงสัญลักษณ์ว่า การรับวัฒนธรรมอเมริกันที่เกินพอดีนั้นจะ “ถ่วง” ความเจริญของสังคมไทยจน “ไม่มีวันจะผุดโผล่ขึ้นมา” ได้เช่นกัน

ชะตากรรมของพร เมืองแมนแทนที่จะสร้างความเศร้าสลดใจแก่ผู้อ่านเป็นผู้เป็นพ่อกลับสร้างความยินดีปรีดา เห็นได้จากคำอุทานของผู้อ่านที่ว่า “เจ้าตายไปเองก็ดีแล้ว! ดีกว่าตายเพราะมือพ่อ ถึงลูกจะล่ำสันปานยักษ์ แต่พ่อก็จะขอฆ่าลูกด้วยมือของพ่อเองให้จงได้” ผัวบอย (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 42) ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นกับพ่อเมื่อเห็นลูกเสียชีวิตไปต่อหน้าต่อตา ปฏิกิริยาที่ผิดแปลกดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความขบขันและแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของวัยรุ่นสมัยใหม่ที่คลั่งไคล้ความเป็นอเมริกันจนเกินพอดีเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จนแม้แต่บุพการียังรับไม่ได้ เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะวัยรุ่นเหล่านี้ใช้ชีวิตตามใจตนเองมากเกินไปจนไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่นและไม่คำนึงถึงบรรทัดฐานทางศีลธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น การปล่อยให้พวกเขาใช้เสรีภาพเกินขอบเขตต่อไปจึงน่าจะเป็นภาระของสังคมมากกว่าเป็นประโยชน์

2.2 เรื่องสั้น “ลาดยาวคอมโบ้” : อนาคตนายวงดนตรีซี้ดุก

เรื่องสั้น “ลาดยาวคอมโบ้” เป็นเรื่องราวของเบียร์ (หรือชื่อใหม่บรรทัด) ชายหนุ่มลูกชานาฐานะยากจนที่ได้เข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ และซึมซับการใช้ชีวิตกลางคืนตามไนต์คลับ

จนเคยชินกับการกินดื่มอย่างหรูหราฟุ่มเฟือยและแวดล้อมไปด้วยผู้หญิงบาร์ เห็นได้จาก คำกล่าวของเขาที่ปรารภให้เพื่อนในชนบทฟังว่า “กันคิดถึงกรุงเทพ คิดถึงไนต์คลับ ควันบุรี่ กับเสียงหัวเราะหวาน ๆ เย็น ๆ...แล้วอ้ายโลกนี้นะ มันขาดผู้หญิงได้เสียเมื่อไหร่?” ลาดยาวคอมโบ้ (มนัส จรรยงค์, 2562ก, น. 61) ไม่เพียงเท่านั้น การท่องราตรียังทำให้เบี้ยวประทับใจ วงคอมโบ้ซึ่งเป็นวงดนตรีแบบอเมริกันที่บรรเลงอยู่ตามสถานบันเทิงจนวาดฝันว่าจะตั้งวงดนตรีของตนเองโดยไม่ได้พิจารณาเลยว่าความสามารถด้านดนตรีของตนนั้นไม่เพียงพอจะเป็น หัวหน้านำ เห็นได้จากการยังต้องท่องโน้ตขณะสีไวโอลิน นอกจากนี้ ฐานะทางเศรษฐกิจของเบี้ยวและครอบครัวก็ไม่ได้เอื้ออำนวยให้เขามีทุนทรัพย์สำหรับซื้อเครื่องดนตรีราคาแพง แต่อย่างใด ความไม่เข้ากันระหว่างความใฝ่ฝันของเบี้ยวกับความเป็นจริงก่อให้เกิดความขบขัน และแสดงให้เห็นว่าความคลั่งไคล้วัฒนธรรมอเมริกันจนเกินพอดีทำให้เกิดตัวละครที่มีความคิดที่ บิดเบี้ยวไปสมกับชื่อของตน

เบี้ยวกลับมาเยี่ยมบ้านเดิมของตนเพื่อระดมทุนจากพ่อและเพื่อนบ้านไปตั้งวงคอมโบ้ ที่กรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม เขาไม่ประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวให้คนเหล่านี้ขายที่ดิน แล้วนำเงินมาตั้งวงดนตรีต้นทุนสูงกับเขา ซ้ำยังสร้างความไม่พอใจให้ผู้เป็นพ่อด้วยการดูถูก แตรวงชาวบ้านว่า “ที่กรุงเทพฯ เขาทั้งกองขยะกันดีกว่านี้” ลาดยาวคอมโบ้ (มนัส จรรยงค์, 2562ก, น. 58) ทั้งที่เครื่องดนตรีในแตรวงก็เป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันกับในวงคอมโบ้ เพียงแต่ใช้บรรเลงคนละวาระโอกาสเท่านั้น มิหนำซ้ำยังสร้างรายได้ให้แก่หัวหน้าวงเป็นกอบ เป็นกำ ดังปรากฏในคำพูดของชาวบ้านคนหนึ่งที่ว่า “เป็นนายวงดนตรีก็เหมือนครูอยู่บ้านเรา ซีนะ รวยจะตาย - เข้าพรรษาที่ค้นหาแตรกันซุลมุน” ลาดยาวคอมโบ้ (มนัส จรรยงค์, 2562ก, น. 57) พฤติกรรมของเบี้ยวแสดงให้เห็นความแปลกแยกของตัวละครที่เลือกให้คุณค่ากับ สิ่งใดสิ่งหนึ่งจากความเกี่ยวข้องกับความเป็นอเมริกันเท่านั้น ซึ่งทำให้ตัวละครตกเป็นเป้าของการหัวเราะเยาะเพราะมีความคิดไม่ตรงกับความคิดของคนชนบทอื่น ๆ ในเรื่อง โดยเฉพาะ คนชนบทสูงวัย

นอกจากดูถูกวงดนตรีในชนบทแล้ว เบี้ยวยังดูถูกคนชนบทด้วยว่าไม่อาจซาบซึ้ง ไปกับดนตรีสากลอันสูงส่งได้ เห็นได้จากการบ่นเบี่ยงไม่ยอมสีไวโอลินให้พ่อและเพื่อนบ้าน ของเขาฟังโดยอ้างว่า “เอาไว้มันเข้าคอกเสียก่อนครับ ค่า ๆ ถึงจะสีได้เพราะ” ลาดยาวคอมโบ้ (มนัส จรรยงค์, 2562ก, น. 60) ซึ่งตีความได้ว่าเขากำลังเปรียบเทียบคนชนบทกับ “ควาย” ในสำนวน ‘สีขอให้ควายฟัง’ พฤติกรรมของเบี้ยวแสดงให้เห็นว่าความคลั่งไคล้ วัฒนธรรมอเมริกันทำให้เขามีความคิดที่บิด “เบี้ยว” ไปสมชื่อจนสามารถเปรียบเทียบผู้อื่นเป็น “ควาย” ได้เพียงเพราะคนคนนั้นไม่รู้จักวงคอมโบ้ที่ตนชื่นชอบ และไม่ละเว้นแม้กระทั่งเฒ่าแบน ผู้เป็นพ่อ ซึ่งผิดไปจากวิสัยของลูกที่ดีที่พึงให้ความเคารพบุพการีของตน

การที่คนชนบทรุ่นใหม่ดูถูกแตรวงชาวบ้านและดูถูกคนชนบทด้วยตัวเองที่รวมถึง พ่อของตนด้วยเป็นสิ่งที่น่ากังวลใจสำหรับคนรุ่นเฒ่าอย่างเฒ่าแบนมากเพราะนอกจากทำให้

เห็นว่าดนตรีแบบดั้งเดิมกำลังเสื่อมคุณค่าลงแล้วยังทำให้เห็นว่าศีลธรรมก็กำลังเสื่อมลงด้วย เห็นได้จากคนที่ผู้มีอาวุโสน้อยกว่าไม่ให้ความเคารพผู้มีอาวุโสมากกว่าเพียงเพราะถือว่าตัวมีความรู้ดีกว่าในเรื่องบางเรื่อง เฒ่าแบนในฐานะตัวละครที่ไม่บิต “เบี้ยว” จึงพยายามหาทางจัดการกับตัวละครที่มีความคิดบิต “เบี้ยว” แม้ว่าตัวละครนั้นจะเป็นลูกชายของตนก็ตาม ดังปรากฏว่าเฒ่าแบนลงทุนเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปติดต่อฝากฝังเบี้ยวเข้าเรือนจำกลางลาดยาวโดยให้เหตุผลว่า “ให้มันได้เข้าวังดนตรีลาดยาวคอมโบให้มันสมปรารถนาเสียที” ลาดยาวคอมโบ (มนัส จรรยงค์, 2562ก, น. 60) และแม้ว่าภารกิจของเฒ่าแบนจะไม่สำเร็จในขั้นแรก แต่เหตุการณ์พลิกผันในฉากจบเรื่องก็ทำให้ผู้เป็นพ่อสมประสงค์จนได้เมื่อเบี้ยวถูกจับกุมข้อหาข่มขืนเด็กสาวในหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เขาอาจจะถูกส่งตัวเข้าเรือนจำกลางลาดยาวจริง ๆ

ฉากจบเรื่องข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นบทลงโทษสำหรับผู้ที่ถูกวัฒนธรรมอเมริกันมอมเมาให้เคยชินกับการดื่มสุราปริมาณมากจนขาดความยับยั้งชั่งใจ และเคยชินกับผู้หญิงในสถานบันเทิงจนหลงลืมไปว่าผู้หญิงอื่นอาจไม่ได้พร้อมจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับตนในลักษณะเดียวกัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่บิต “เบี้ยว” จนแม้แต่ผู้ให้กำเนิดก็รับไม่ได้และตีใจมากกว่าเสียใจที่เลือดเนื้อเชื้อไขของตนจะถูกคุมขัง เห็นได้จากการที่เฒ่าแบนพูดกับลูกว่า “ข้าปลื้มใจนะไม่ว่า - เพราะเอ็งจะได้ไปเป็นนักดนตรีอยู่ในลาดยาวคอมโบ” รวมถึง “เดินกลับมาบ้านด้วยความภาคภูมิใจที่จะได้ออถึงลูกชายกับใคร ๆ” ลาดยาวคอมโบ (มนัส จรรยงค์, 2562ก, น. 66) ซึ่งเป็นความคิดที่ผิดแปลกเพราะตามธรรมดาพ่อคงไม่ปรารถนาจะให้ลูกไปเป็นนักโทษ แม้ว่าจะทำให้ลูกได้เป็นนักดนตรีตามความฝันโดยไม่ต้องเสียเงินเลยก็ตาม

ความคิดที่ผิดแปลกของเฒ่าแบนข้างต้นก่อให้เกิดความขบขันและทำให้เห็นว่าการที่วัยรุ่นไทยรับอิทธิพลวัฒนธรรมอเมริกันมากเกินไปเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ที่ควรถูกจำกัดบริเวณไม่ให้แพร่ออกไปในสังคม เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อ “ความเป็นไทย” ถึง 3 ด้าน กล่าวคือ ทำให้ดนตรีที่มีอยู่ในสังคมไทยมาแต่เดิมกลายเป็นสิ่งไม่มีคุณค่าเพราะไม่ทันสมัย ทำให้บรรทัดฐานทางศีลธรรมในเรื่องเพศต่ำลง และทำให้การให้ความเคารพผู้อื่นตามระบบอาวุโสกลายเป็นเรื่องไม่จำเป็นหากผู้ที่อาวุโสกว่าไม่เข้าใจความเป็นไปของโลกสมัยใหม่เหมือนตน

2.3 เรื่องสั้น “นางทุ่ง” : การท่องเที่ยวไทยไยต้องตามฝรั่ง?

เรื่องสั้น “นางทุ่ง” เป็นเรื่องราวของผู้ใหญ่เขียน ผู้ใหญ่บ้านเขากระทิงที่กระตือรือร้นจะจัดกิจกรรมนำชาวบ้านเที่ยวกรุงเทพฯ ตามคำแนะนำของนายสวาทหนุ่มชาวกรุง โดยไม่รู้เลยว่าตนกำลังถูกหลอกใช้เป็นคนมอหอกเอาเงินค่านำเที่ยวจากชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง อย่างไรก็ตามเรื่องสั้นเรื่องนี้ไม่ได้โดดเด่นเพราะแสดงให้เห็นความไม่จริงใจของคนเมือง แต่โดดเด่นเพราะผู้เขียนได้สอดแทรกการวิพากษ์นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของรัฐบาลไว้ผ่านมุมมองของคนชนบทที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมตะวันตก จึงแสดงความคิดเห็นที่น่าขันออกมา

ทว่าความคิดเห็นดังกล่าวได้ย้อนกลับไปได้ตั้งคำถามอย่างแยบคายกับการรับอิทธิพลตะวันตกในสังคมไทยสมัยใหม่

ตัวละครคนชนบทที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องสั้น “นางทุ่ง” มี 2 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่เขียนและแม่เฒ่าดวงผู้เป็นภรรยา แม่เฒ่าดวงไม่เข้าใจวัฒนธรรมการประกวดนางงามจึงแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมประกวด “นางทุ่ง” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนำเที่ยวว่า “ใครบอกกับแกว่าข้าจะให้ลูกของข้าไปประกวดนางทุ่งนางเหวอะไรของแก... สวาก็สวายุอยู่กับบ้านของเรา มืออย่างหรือจะเที่ยวเอาไปประกวดกับเขา” นางทุ่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 197) การสร้างคำใหม่ว่า “นางทุ่งนางเหว” ข้างต้นก่อให้เกิดความขบขันเพราะคำว่า “เหว” สื่อความหมายไปในทางที่ไม่ดีหรือตกต่ำลง สอดคล้องกับทัศนะของตัวละครที่มองว่าการประกวดนางงามเป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้หญิงไทยมีภาพลักษณ์ผิดไปจากบรรทัดฐานทางศีลธรรมของสังคม กล่าวคือ แสดงออกในเรื่องเพศอย่างเปิดเผย ความคิดเห็นดังกล่าวแม้จะทำให้ตัวละครถูกหัวเราะเยาะเพราะตามไม่ทันโลก แต่ก็ชวนให้ผู้อ่านได้ย้อนกลับมาพิจารณาพิจารณากิจกรรมประกวดนางงามด้วยแง่มุมทางศีลธรรมอีกครั้งว่า การที่ประเทศไทยรับอิทธิพลการจัดกิจกรรมนี้มาจากตะวันตกซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำกระแสนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่อย่างไร⁴

นอกจากแม่เฒ่าดวงแล้ว ผู้ใหญ่เขียนก็ถูกทำให้กลายเป็นตัวตลกเช่นเดียวกันเพราะตีความการจัดกิจกรรมนำเที่ยวในแบบของตนและแสดงความคิดเห็นไม่เข้าใจวัฒนธรรมตะวันตกออกมาเป็นระยะ ๆ เริ่มตั้งแต่การเสนอให้เล่นลิเกระหว่างเดินทางบนรถไฟเพราะไม่ทราบรา “ถ้าเป็นการนำเที่ยวสำคัญ ๆ เขาก็เอาวงดนตรีไปใหญ่ถนัดเลย ใช้บรรเลงในเวลาเดินทาง พอถึงชายหาดก็ใช้ดนตรีนั้นสำหรับเต้นรำ” นางทุ่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 196) อย่างไรก็ตามเมื่อทราบจากนายสวาทแล้วว่าควรจะเล่นดนตรีไม่ใช้ลิเก ผู้ใหญ่เขียนก็กลับพูดขึ้นว่าลูกบ้านของตนมีฝีมือด้านดนตรีไทยโดยไม่ได้ถูกคิดเลยว่าคำว่า “วงดนตรี” ของนายสวาทหมายถึงวงดนตรีแบบสากล (ในทำนองเดียวกับวงสุนทราภรณ์อันโด่งดัง) และแม้จะถูกคัดค้านว่าวงดนตรีไทยใช้ไม่ได้เพราะ “เต้นรำไม่ได้ ได้แต่รำวง” นางทุ่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 196) ผู้ใหญ่เขียนก็ยังคงมั่นใจในข้อเสนอของตนเพราะเชื่อว่าดนตรีไทยสามารถบรรเลง “เพลงฝรั่ง” สำหรับ “เต้นรำ” ได้ เห็นได้จากการถามนายสวาทกลับไปว่า “เพลงฝรั่งของไทยเราก็อะยะยะ ฝรั่งรำเท้า ฝรั่งลวง และฝรั่งอื่น ๆ.. อ้ายอย่างนี้เราใช้เต้นรำบ้างไม่ได้หรือ มันก็อ้ายเพลงฝรั่งเหมือนกันนี่นา” นางทุ่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 196)

คำพูดของผู้ใหญ่เขียนแสดงให้เห็นว่าเจ้าตัวเข้าใจคำว่า “เพลงฝรั่ง” และ “เต้นรำ” ไม่ตรงกับคนทั่วไปในยุคสมัยนั้น กล่าวคือ แทนที่จะนึกถึงเพลงไทยที่เรียบเรียงเสียงประสาน

⁴ การประกวด “Miss America” ครั้งแรกใน ค.ศ. 1921 จัดขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและกลายเป็นต้นแบบของการประกวดนางงามสมัยใหม่ที่ไม่ได้มีแต่เรื่องการประชันความงามแต่แฝงนัยอื่นด้วย (“Miss America, Beauty Pageant Origins and Culture,” n.d.)

แบบสากลและการเดินลีลาที่กำลังเป็นที่นิยม ผู้ใหญ่เขียนกลับไปนึกถึงเพลงไทยสำเนียงฝรั่ง และทำรำของนาฏศิลป์ไทยที่เลียนแบบมาจากการเดินรำของตะวันตกอีกต่อหนึ่ง ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นในยุคต้นรัตนโกสินทร์ที่ไทยเพิ่งเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกใหม่ ๆ⁵ ความเข้าใจที่เบี่ยงเบนไปจากที่ควรจะเป็นข้างต้นจึงก่อให้เกิดความขบขัน และยังผู้ใหญ่เขียนเสนอให้ “เอาฝรั่งรำเท้าทำรำเท้าแปลงไม่เอา เดี่ยวเดินรำกันไม่ได้ก็จะทำความยุ่งยาก” นางท่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 196) ความขบขันก็จะเพิ่มขึ้นไปอีกเพราะไม่ว่าจะเป็นเพลงฝรั่งรำเท้าทำหรือรำเท้าแปลงก็ใช้เดินลีลาไม่ได้ทั้งสิ้น

ความรู้จักแต่ “เพลงฝรั่งของไทย” ทำให้ผู้ใหญ่เขียนแสดงความรู้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับ “เพลงฝรั่ง” ออกมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่ชื่นชมนายสวาทที่พูดถึง “โยฮันน์ สเตราส์” เมื่อตอนถามถึงจังหวะเดินรำ “ฟ็อกซ์เทร่าห์” นางท่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 197) ทั้งที่บุคคลดังกล่าวมีชีวิตอยู่คนละยุคกับจังหวะเดินรำดังกล่าว⁶ นอกจากนี้ ผู้ใหญ่เขียนยังเล่าว่าตนเคยฟัง “เพลงกีตาร์ฮาวาย...เพลง ‘แซ็กโซโฟน’ เพลง ‘ทรมเปิด’” และชื่นชมว่า “อ้ายขอฝรั่งเล่นเพลงไวโอลินเข้าให้สะเด็ดขาดไปเลย” นางท่ง (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 197) โดยไม่ทราบเลยว่าขอฝรั่งกับไวโอลินคือสิ่งเดียวกัน และคำที่ต่อท้ายคำว่าเพลงก็เป็นชื่อเครื่องดนตรี ไม่ใช่ชื่อเพลง

คำพูดและความคิดเห็นของผู้ใหญ่เขียนแสดงให้เห็นว่าตัวละครตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลงของการรับวัฒนธรรมตะวันตกในสังคมไทยที่เริ่มเป็นการเลียนแบบตะวันตกโดยไม่ประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยเหมือนที่เคยเป็นมา ความไม่เข้าใจข้างต้นก่อให้เกิดความขบขันและทำให้ผู้อ่านที่คุ้นชินกับกิจกรรมการนำเที่ยวแบบตะวันตกหัวเราะเยาะความตามไม่ทันโลกของตัวละคร อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาคำพูดของตัวละครโดยไม่ใช้กรอบความคิดเรื่องการนำเที่ยวแบบตะวันตกเป็นเกณฑ์ก็อาจพบว่าสิ่งที่ตัวละครเสนอออกมาด้วยความไม่รู้สามารถทำได้จริง เช่น การเล่นลิเกบนรถไฟอาจทำได้หากใช้วงเครื่องสายแทนปี่พาทย์เพื่อประหยัดพื้นที่ และเลือกแสดงเรื่องหรือตอนที่ไม่ต้องใช้พื้นที่มากนัก ความไม่รู้ของผู้ใหญ่เขียนจึงทั้งสร้างความขบขันและในขณะเดียวกันก็ย้อนกลับไปวิพากษ์วิจารณ์การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยที่เลียนแบบตะวันตกมากเกินไปทั้งที่สามารถนำวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์ใช้ได้ในบางรายละเอียด และที่สำคัญที่สุดคือย้อนกลับไป

⁵ เพลงฝรั่งรำเท้าเป็นเพลงไทยสำเนียงฝรั่งที่แต่งในราวสมัยรัชกาลที่ 2 และประดิษฐ์ทำรำเลียนแบบการเดินรำของตะวันตก ดังที่ธนิต อยู่โพธิ์ (2494, น. 106) ระบุว่าเพลงฝรั่งรำเท้า “คงจะได้เลียนจังหวะและทำนองมาจากการเดินรำของฝรั่ง ซึ่งเขาเดินเล่นจังหวะเท้า”

⁶ โยฮันน์ สเตราส์ (Johann Strauss II) เป็นนักแต่งเพลงชาวออสเตรียที่มีชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 และเป็นผู้นำกำเนิดจังหวะเดินร่าวอลต์ซ (Waltz) ส่วนจังหวะฟ็อกซ์เทร่าห์หรือฟอกซ์ทรอตส์ (foxtrots) เป็นจังหวะเดินรำที่ได้รับความนิยมในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 (MasterClass, 2021; The Editors of Encyclopedia Britannica, n.d.)

วิพากษ์วิจารณ์ตัวผู้อ่านเองที่ยอมรับลักษณะการนำเที่ยวแบบตะวันตกว่าเป็นมาตรฐานของการนำเที่ยวโดยทั่วไป จนไม่ได้เปิดใจคิดถึงความเป็นไปได้ของการนำเที่ยวแบบประยุกต์เลย

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้น “ผัวบอย” “ลาตยาวคอมโบ้” และ “นางทุ่ง” เผยให้เห็นว่าการรับวัฒนธรรมอเมริกันในทศวรรษ 2490-2500 ส่งผลให้คนรุ่นใหม่มีพฤติกรรมและความคิดที่ผิดแปลกไปจากบรรพบุรุษของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการชื่นชมพฤติกรรมของตัวละครในภาพยนตร์ฮอลลีวูดทั้งที่เป็นพฤติกรรมของคนไม่รู้กาลเทศะและขาดความยับยั้งชั่งใจ หรือการใช้วัฒนธรรมอเมริกันเป็นเครื่องวัดคุณค่าของทุกสิ่งรอบตัวโดยไม่สนใจมุมมองอื่นเลย และไม่เฉพาะแต่ระดับบุคคลเท่านั้น แม้แต่หน่วยงานระดับประเทศอย่างรัฐบาลก็ยังมุ่งใช้วัฒนธรรมอเมริกันเป็นแม่แบบของอุตสาหกรรมชนิดใหม่โดยไม่ได้คิดจะประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่แล้วแต่อย่างใด ผู้เขียนเลื้อยวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นด้วยการทำให้พฤติกรรมและความคิดของคนไทยที่เลียนแบบตะวันตกกลายเป็นเรื่องตลก ดังปรากฏว่าตัวละครวัยรุ่นที่คลั่งไคล้วัฒนธรรมอเมริกันถูกล้อเลียนจนน่าขันและถูกกำหนดให้พบจุดจบไม่ดี ส่วนผู้ที่หัวเราะเยาะตัวละครที่ไม่เข้าใจการนำเที่ยวแบบตะวันตกก็ถูกเสียงหัวเราะนั้นย้อนกลับมาวิพากษ์วิจารณ์ตนเองที่มีโลกทัศน์ตามอย่างตะวันตกจนมองว่าวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แปลกปลอม

3. การรับแนวคิดทุนนิยม : ภัยคุกคามพื้นที่ชนบทไทย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ศูนย์กลางระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ย้ายจากยุโรปไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจใหม่และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของเศรษฐกิจโลกในขณะนั้น สหรัฐอเมริกานำแนวคิดทางเศรษฐกิจดังกล่าวมาใช้ฟื้นฟูเศรษฐกิจโลกด้วยการตั้งโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศในทวีปยุโรปและเอเชียที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายและเป็นพันธมิตรด้านการเมืองที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาจึงได้รับอิทธิพลแนวคิดทุนนิยมอย่างเข้มข้น ดังปรากฏว่ารัฐบาลดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับคำแนะนำขององค์กรการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาอีกต่อหนึ่ง เช่น พัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกให้เอกชนเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมแขนงต่าง ๆ รวมถึงรับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาทั้งจากหน่วยงานรัฐและเอกชน (นินนาท สินไชย, 2545, น. 83-106)

การพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสังคมอุตสาหกรรมตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้เศรษฐกิจไทยเฟื่องฟูขึ้นจากการเข้ามาลงทุนของเอกชนโดยเฉพาะทุนจากต่างประเทศ เมืองใหญ่โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ขยายตัวอย่างรวดเร็วและเต็มไปด้วยความเจริญทางวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ก่อให้เกิดปัญหาสังคมหลายประการ

ทั้งปัญหาในเชิงกายภาพ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ปัญหาการเกิดชุมชนแออัด ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน และปัญหาในเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการนำเสนอไว้ในวรรณกรรมร่วมสมัยจำนวนมาก เช่น งานเขียนของมาลัย ชูพินิจที่นำเสนอภาพแหล่งเสื่อมโทรมและชีวิตของเด็กเร่ร่อนในกรุงเทพฯ รวมถึงภาพของมนุษย์ที่กลายเป็นเพียงหนึ่งในปัจจัยการผลิตซึ่งถูกนายจ้างคาดหวังว่าจะมีศักยภาพในการผลิตเทียบเท่าเครื่องจักร ซึ่งส่งผลให้คนเมืองต้องแก่งแย่งแข่งขันและเอาตัวรอดเปรียบกันเพื่อความอยู่รอดของตนเอง (ณัฏฐา สมสิทธิ์, 2564, น. 198-219)

ในเรื่อง “ชุดเฒ่า” ของมนัส จรรยงค์ การรับแนวคิดทุนนิยมได้แผ่ขยายเข้าไปถึงพื้นที่ชนบทและกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือทำให้มนุษย์ขาดความเห็นอกเห็นใจกันและมุ่งจะเอาตัวรอดเปรียบกันด้วยวิธีทางธุรกิจ ดังปรากฏในเรื่องสั้นที่เลือกมาศึกษา 3 เรื่อง ได้แก่ “พิทุยกร” “แม่” และ “ปักเป้าทอง” ที่มุ่งเปิดโปงพฤติกรรมของผู้ประกอบการที่สนใจการทำกำไรมากเกินไปจนเสียใจจนขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

3.1 เรื่องสั้น “พิทุยกร” : มายาของโลกบันเทิง

เรื่องสั้น “พิทุยกร” เป็นเรื่องราวของครูสง่าและเฒ่าทังส์ที่จัดการตอบปัญหาขึ้นในงานวัดขวิดเลียนแบบรายการตอบปัญหาที่สถานีโทรทัศน์ยุคแรกเริ่มของไทยผลิตขึ้นเลียนแบบรายการเกมโชว์อเมริกันและได้รับความนิยมมากจากผู้ชม รายการของพวกเขาแม้จะเป็นเพียงการจำลองเหตุการณ์แต่ก็ทำให้เห็นว่าคนชนบทเริ่มรับแนวคิดทุนนิยมจากสังคมเมืองแล้ว และชาวบ้านในฐานะผู้บริโภคก็ให้ความสนใจสื่อบันเทิงรูปแบบใหม่นี้อย่างล้นหลามเนื่องจากเป็นสิ่งแปลกใหม่และมีของรางวัลล่อใจ ดังปรากฏว่าพวกเขาพากันซื้อบัตรเพื่อร่วมลุ้นเป็นผู้โชคดีได้ขึ้นไปตอบปัญหาหากผู้ช่วยพิธีกรจับสลากชื่อของพวกเขาขึ้นมา

การใช้ของรางวัลล่อให้ผู้ชมซื้อบัตรข้างต้นเป็นการใช้กลยุทธ์การขายรูปแบบหนึ่งอย่างไรก็ตาม ในเรื่องสั้นเรื่องนี้กลยุทธ์ดังกล่าวกลายเป็นกลยุทธ์สำหรับหลอกลวงผู้บริโภคเนื่องจากคณะผู้จัดรายการไม่ได้จัดรายการอย่างโปร่งใส เห็นได้จากการถามปัญหาที่มีขอบเขตกว้างมากและไม่ได้มีคำตอบตายตัว เช่น “วิธีกินข้าวเราจะต้องกินส่วนไหนของมัน?” พิทุยกร (มนัส จรรยงค์, 2562ข, น. 209) ทำให้ผู้ตอบปัญหาได้รับรางวัลไปอย่างง่ายดายโดยไม่จำเป็นต้องมีภูมิรู้มากนัก นอกจากนี้ เฒ่าทังส์ต่างก็พากันใช้ความเป็นผู้ช่วยพิธีกรฉวยโอกาสให้ภรรยาของพวกเขาได้ขึ้นไปตอบปัญหา ดังปรากฏในคำพูดของชาวบ้านคนหนึ่งที่ว่า “อ้ายพวกนั้นเอาฉลากที่เมียซื้อไว้ใส่ไว้ในพับแขนเสื้อเช็ด พอมือลงไปในหม้อก็ล้วงเอาออกมาจากแขนเสื้อ” พิทุยกร (มนัส จรรยงค์, 2562ข, น. 211) ซึ่งเท่ากับว่าการให้ผู้ช่วยพิธีกรใช้ผ้าปิดตาขณะจับสลากกลายเป็นเพียงกลลวงที่ทำให้การจัดรายการครั้งนี้ดูโปร่งใสเท่านั้น

นอกจากใช้กลโกงกำหนดรายชื่อผู้ตอบปัญหาแล้ว เฒ่าทังส์ยังเป็นผู้กำหนดของรางวัลที่ผู้ตอบปัญหาจะได้รับด้วย ซึ่งเท่ากับว่าแต่ละคนสามารถเลือกของรางวัลดีเพียงใดก็ได้ให้ภรรยาของตนรับไป ดังเช่นเฒ่าโพล่งที่รีบประกาศว่ารางวัลของภรรยาตนคือ “ซุงไม้เต็ง

1 ต้น...น้ำปลาดี 1 โห” พิทยกร (มนัส จรรยงค์, 2562ข, น. 209) ซึ่งเป็นรางวัลที่มีมูลค่ามาก เมื่อพิจารณาว่าเธอยังไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการตอบปัญหาเท่าที่ควร การที่รายการตอบปัญหากลายเป็นพื้นที่เฉพาะของคณะผู้จัดรายการและครอบครัวจึงทำให้ชาวบ้านที่ซื้อบัตรเข้าร่วมรายการถูกทำให้กลายเป็นเหมือนผู้ชมการแสดงที่ไม่มีโอกาสได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม รายการ “ปัญหาแรงตก” ของครูสง่าและพรรคพวกจึงกลายเป็นรายการ “ปัญหาแรงทั้ง” พิทยกร (มนัส จรรยงค์, 2562ข, น. 207) ไร้สาระแทนที่จะเป็นกิจกรรมประเทืองปัญญาตามลักษณะของรายการต้นฉบับ

ความไร้สาระที่เกิดขึ้นในรายการข้างต้นล้วนแต่ก่อให้เกิดความขบขันและนำไปสู่การวิพากษ์รายการโทรทัศน์ประเภทเกมโชว์ที่สิ่งที่เกิดขึ้นในรายการล้วนแต่ถูกจัดแจงไว้แล้วเพียงแต่ผู้ผลิตไม่ได้เปิดเผยกระบวนการเบื้องหลัง ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเข้ามาร่วมสนุกชิงโชคโดยไม่รู้ตัวเลยว่าตนกำลังถูกลงให้เสียเงินไปโดยเปล่าประโยชน์ ซ้ำยังถูกใช้เป็นส่วนประกอบของภาพความบันเทิงในรายการเพื่อสร้างความนิยมให้แก่รายการด้วย

เมื่อถูกผู้ชมคนหนึ่งเปิดโปงเบื้องหลังอันไม่โปร่งใสของการจัดรายการ แทนที่ครูสง่าผู้เป็นพิธีกรจะขอโทษและคืนเงินค่าซื้อบัตรให้แก่ชาวบ้าน เขากลับเลือกจะกล่าวปิดรายการโดยไม่มีท่าทีสะทกสะท้านแต่อย่างใด ซึ่งทำให้เห็นธาตุแท้ของผู้ประกอบการชัดเจนขึ้นว่าสามารถละเลยความไม่ถูกต้องได้หากได้รับเงินค่าสินค้าหรือบริการไปแล้ว เหตุการณ์พลิกผันข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความคิดของชาวบ้านที่ตั้งฉายา “พิทยกร” ให้ครูสง่าเพราะเข้าใจว่าเขาไม่รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของพวกผู้ช่วยพิธีกรเมื่อนั้นเป็นความคิดที่ผิด ในทางตรงกันข้ามความเป็น “พิทยกร” ของครูสง่าในเรื่องนี้เกิดจากการที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการที่ทำให้ชาวบ้านกลายเป็น “ทวย” ต่างหาก⁷ ความกลับตาลปัตรที่เกิดขึ้นจึงก่อให้เกิดความขบขันและเป็นเครื่องยืนยันว่าผู้บริโภคคือเหยื่อที่แท้จริงของอุตสาหกรรมความบันเทิงสมัยใหม่ซึ่งวงการบันเทิงไทยได้รับอิทธิพลมาจากอุตสาหกรรมความบันเทิงอเมริกัน และเมื่อพิจารณาว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นในพื้นที่ชนบท การตกเป็นเหยื่อดังกล่าวก็จะสะท้อนให้เห็นความน่ากังวลอย่างหนึ่งว่าพื้นที่ชนบทกำลังกลายเป็นแหล่งหาผลประโยชน์ในทางธุรกิจโดยที่คนในพื้นที่ไม่อาจขัดขืนได้

3.2 เรื่องสั้น “แม่” : “ยิว” แห่งชนบท

เรื่องสั้น “แม่” เป็นเรื่องราวของก้านนิลที่ตั้งวิกลีเกินมารอท่าความเจริญของพื้นที่นั้นที่กำลังจะมีโรงไฟฟ้าและโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม วิกลีของก้านนิลกลายเป็นสิ่งแปลกปลอมเพราะเรียกเก็บค่าเช่าชมอย่างธุรกิจสมัยใหม่ ซึ่งแปลกไปจากขนบการชม

⁷ คำว่า พิทยกร สร้างโดยนำคำว่า ทวย มาใส่แทนพยางค์กลางของคำว่า พิธีกร เพื่อสื่อความหมายว่า พิธีกรที่ถูกตั้งฉายาให้มันไม่ฉลาด ทว่าในฉากจบเรื่องความหมายของคำคำนี้เปลี่ยนไปกลายเป็นความหมายตามรูปศัพท์ พิทย+กร ที่แปลว่า ผู้ทำให้เกิดคนโง่

มหรสพแต่เดิมที่ชาวบ้านมักจะได้เข้าชมฟรีโดยมีเจ้าภาพที่จัดหามหรสพนั้นมาเป็นผู้ออกเงินค่าจ้างแต่เพียงผู้เดียว (ภัทรวดี ภูษฎาภิรมย์, 2550, น. 38-39) ความผิดแปลกข้างต้นทำให้นักธุรกิจอย่างกำนันนิลกลายเป็นที่เกลียดชังของชาวบ้าน ดังปรากฏในคำบรรยายที่ว่า “บางคนก็ว่าหน้าเลือด บางคนก็ว่ากระดุก และบางคนก็ว่าอายิ๋ว” แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 96) และปมขัดแย้งดังกล่าวก็นำมาสู่เหตุการณ์ขบขันในเรื่องเมื่อชาวบ้านต่างก็พากันหาวิธีการเข้าชมลิเกโดยไม่ต้องเสียค่าเข้าชมหรือเสียน้อยกว่าอัตราที่กำหนดไว้ เช่น ตัวละครเฒ่าคนหนึ่งแสร้งทรงตัวไม่อยู่แล้วล้มไปกอดคนขายตั๋วเอาไว้ เพื่อให้พรรคพวกของตนรีบเข้าวิกไปโดยไม่ต้องซื้อตั๋ว ดังปรากฏในคำบรรยายที่ว่า

พวกที่ผลัดกันกันมาจากข้างหลังกลุ่มใหญ่ กระทบตัวเขาเข้าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ชายผู้ที่ได้กล่าวถึงนี้ก็ล้มคะมำไปข้างหน้ากอดเอานายประตูเข้าไว้ ทำให้ชายวัยเดียวกันอีก 2 คนผลุบเข้าไปได้อย่างว่องไว

แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 95)

ปฏิกิริยาของชาวบ้านแทนที่จะจะทำให้กำนันนิลปรับลดราคาตั๋วลงให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายของตนที่มีกำลังซื้อไม่มากนัก กลับทำให้เจ้าตัวหาวิธีป้องกันการใช้เล่ห์เหลี่ยมของชาวบ้านหนักขึ้นไปอีกเพื่อเก็บค่าเข้าชมให้ได้ตามต้องการ เช่น ให้ลูกและภรรยาของตนมาเก็บตั๋วที่หน้าประตู รวมถึงหานักเลงมาคอยเล่นงานชาวบ้านบางคนที่ยังมาก่อน โดยให้เหตุผลว่า “ไม่เอามันเสียบ้างมันกำเร็บถืออำนาจเจ้าถิ่น - ูกก็เจ้าถิ่นจอมบัฏพืมาเหมือนกัน” แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 98) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยิ่งชี้ให้เห็นความใจต่ำสมชื่อ “นิล” ของตัวละคร

นอกจากเก็บค่าเข้าชมในอัตราสูงแล้ว กำนันนิลยังใช้กลยุทธ์การขายอีก 2 ประการเพื่อจะทำรายได้ให้เพิ่มขึ้นไปอีก กลยุทธ์แรกคือการโฆษณาโดยใช้วาทศิลป์ว่าลิเกเรื่องใหม่ของวิกตนั่น “เสียสละให้สั่นวลลูกกำนันแสดงเป็นตัวเอก...เตรียมเรื่องโดยกำนันนิลเองโดยแท้ แต่ทว่าคำดูมิได้เปลี่ยนแปลงเลย เป็นการตอบแทนพระเดชพระคุณผู้มีอุปการคุณโดยแท้” แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 99) คำโฆษณาดังกล่าวชวนให้เข้าใจว่าลิเกเรื่องนี้ควรจะดีต้องเก็บค่าเข้าชมเพิ่มขึ้นเพราะมีความพิเศษกว่าเรื่องอื่น ๆ ทั้งที่หากตีความในทางกลับกันข้อความโฆษณาดังกล่าวจะบ่งบอกว่ากำนันได้กำไรเพิ่มขึ้นเพราะเก็บค่าเข้าชมเท่าเดิมแต่ไม่ต้องลงทุนจ้างคนผูกเรื่องและจ้างนักแสดงนำ การตีความได้สองนัยเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความขบขันและนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ผู้ประกอบการที่จงใจใช้ความกำกวมทางภาษาชี้้นำให้ผู้บริโภคเห็นแต่ภาพลักษณ์ด้านดีของสินค้า

ไม่เพียงใช้ภาษาโฆษณาที่ดีความได้หลายแง่ กำนันนิลยังวางแผนผูกเรื่องลิเกให้ยืดยาวและตึงจบในตอนที่ตั้งดูให้ผู้ชมสนใจติดตามต่อ ดังปรากฏในคำพูดของเขาที่เล่า

แผนการแสดงให้ชาวบ้านคนหนึ่งฟังว่า “ขั้นแรกจะต้องแสดงแต่เพียงนี้ก่อนถึงท้ายไว้ให้คุณมาดูต่อไปในวันรุ่งขึ้น ทั้ง ๆ ที่นางเอกยังไม่ได้เสียตัวกับใครเลยแม้แต่คนเดียว” แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 100) ซึ่งทำให้ผู้ชมที่ต้องการติดตามเรื่องต้องเสียค่าเข้าชมเข้าไปเรื่อย ๆ จนกว่าเรื่องจะจบ ลิเกเรื่องใหม่แทนที่จะเป็นการคืนกำไรให้ผู้บริโภคตามที่โฆษณาไว้ จึงกลับกลายเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์จากผู้บริโภคแทน ความกลับตาลปัตรดังกล่าวก่อให้เกิดความขบขันและยังตอกย้ำให้เห็นความเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการในสังคมทุนนิยมที่สนใจแต่จะเพิ่มยอดขายและไม่สนใจว่าผู้บริโภคจะเดือดร้อนหรือไม่อย่างไร

การใช้กลยุทธ์การขายที่เอาเปรียบผู้บริโภคข้างต้นทำให้ก้านนิลได้รับคำกล่าว “ชมเชย” จากชาวบ้านที่รู้ทันว่า

ช่วงเป็นความฉลาดของท่านก้านนิลเสียเหลือเกินแล้ว...แต่ว่า
ท่านก้านนิลครับ คนเรานะ! เวลาสองกระเจกนี้ มันแปลกนะครับ...เพราะว่า
อ้ายหน้าของเราในกระเจกนี้มันช่างจะแสนอ่อนหวานสวยงามและมีเสน่ห์
ที่สุด หยาดยิ้มไปด้วยความเมตตากรุณาปราณี เป็นคนอ่อน เกลียดความชั่ว
ทารุณเหี้ยมโหด

แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 100)

คำกล่าว “ชมเชย” ข้างต้นก่อให้เกิดความขบขันเพราะเป็นการใช้ภาษาประชดประชันที่ผู้พูดต้องการสื่อความหมายตรงข้ามกับถ้อยคำที่ใช้ แทนที่จะทำให้ก้านนิลดีใจจึงกลับทำให้เจ้าตัวไม่พอใจเพราะเข้าใจนัยที่ลูกบ้านต้องการจะสื่อ อย่างไรก็ตาม ก้านนิลก็ยังคงทำพฤติกรรม “เมตตากรุณาปราณี” ต่อไปเพราะเชื่อว่า “มนุษย์เรานั้นก็เห็นแก่ตัวเองก่อนรักตัวเองก่อนด้วยกันทั้งนั้น” แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 100) และในที่สุดก็ถูกชาวบ้านกลุ่มหนึ่งแกล้งด้วยการสร้างปลอมตัวเป็นเด็กจุดได้เข้ามาตามหาแม่จนผู้ชมลิเกแตกตื่นตกใจและพยายามหาทางออกจากวิกเพราะกลัวไฟไหม้ ส่งผลให้วิกถูกทำลายเนื่องจาก “พวกข้างหน้าวิ่งประดากันเข้ามา พวกข้างหลังถีบสังกะสีกันโครมครามเพื่อหาทางเอาตัวรอดเสียก่อนคนอื่น” แม่ (มนัส จรรย์รงค์, 2561ก, น. 102) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความขบขันเพราะก่อนหน้านี้ก้านนิลเคยกล่าวไว้ว่าไม่กลัวถูกเผาวิกเนื่องจากการวางเพลิงในยุคนั้นมีโทษร้ายแรงมากถึงขั้นประหารชีวิต แต่สุดท้ายก็ถูกเผาเข้าจริง ๆ และไม่น่าจะจับคนร้ายได้ เพราะสถานการณ์ซุลมุนวุ่นวายมาก

ผู้เขียนเลือกปิดฉากสับสนอลหม่านข้างต้นด้วยภาพวิกที่เหลือแต่แสงสว่างจากใต้เนื่องจากตะเกียงเจ้าพายุหน้าเวทีถูกขว้างอิฐใส่จนดับทั้งสองดวง ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการที่คนชนบทลุกขึ้นมาต่อต้านความเจริญที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงสถานะของพวกเขาจนตกเป็นผู้นับถือและถูกผู้ประกอบการที่เห็นแก่ตัวเอาเปรียบ สอดคล้องกับคำบรรยายปิดเรื่องที่ทำให้เห็นว่ากิจการของก้านนิลไม่ประสบความสำเร็จ ดังปรากฏว่าในอีก

เกือบ 30 ปีต่อมา พื้นที่วิถีกลกลายเป็นอยู่ช่อมรยณต์และเหลือเพียง “หลังคาสังกะสี...แดง ๆ เก่าและผุพัง...เพราะสนิมกัดกินร่วงโรยไปตามกาลเวลา” แม่ (มนัส จรรยงค์, 2561ก, น. 103) ไว้เป็นที่ระลึก นำมาสู่การวิพากษ์ผู้ประกอบการที่คำนึงถึงแต่ผลกำไรจนขาดความรับผิดชอบ ต่อสังคม จึงใช้กลยุทธ์ทางการตลาดจงใจให้ชาวบ้านบริโภคสินค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กิจการ ทำกำไรได้มาก โดยไม่สนใจว่าการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขาหรือไม่ อย่างไร

3.3 เรื่องสั้น “ปักเป้าทอง”: ช่างนอกสุกใส ช่างในมีพิษ

เรื่องสั้น “ปักเป้าทอง” เป็นเรื่องราวของแม่เป้าเจ้าของบริษัทปักเป้าทอง ผู้ตกเป็นเหยื่อของศรัทธาในนักโฆษณาชาวกรุงที่เข้ามาเสนอตัวทำโฆษณาให้แก่บริษัทโดยอวดอ้างว่าตนมีประสบการณ์สูงและเป็นผู้กว้างขวางในวงการ ดังในคำบรรยายที่ว่าเธอ “ยกตัวขึ้นมาว่าเธอเป็นนักโฆษณาตัวจริง เคยออกโฆษณามาแล้วในวิทยุและทีวี พวกหนังสือพิมพ์ก็คือพวกของเธอ เพราะเธอเป็นนักหนังสือพิมพ์มาก่อน” ปักเป้าทอง (มนัส จรรยงค์, 2561ข, น. 71) อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์ในการโฆษณาของเธอแตกต่างไปจากที่บริษัทเคยใช้ กล่าวคือ แทนที่จะนำเสนอคุณค่าของสินค้ามาโฆษณา เธอกลับ “ลงข่าวโฆษณาให้รางวัลแก่ผู้ที่นำจับผู้ปลอมสินค้า...เป็นเงิน 1 หมื่นบาท ถ้าได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วยจะให้รางวัล 1 หมื่น 5 พันบาท” ปักเป้าทอง (มนัส จรรยงค์, 2561ข, น. 72) ซึ่งตีความได้ว่าเธอต้องการจงใจให้ผู้บริโภคเชื่อว่าสินค้าของบริษัทมีคุณภาพดีและมีชื่อเสียงมากจนถึงกับมีผู้สวมรอยผลิตสินค้าปลอมเพื่ออาศัยชื่อเสียงของสินค้านั้นสร้างรายได้โดยไม่ต้องเปลืองแรงคิดค้นผลิตภัณฑ์เอง

การที่เนื้อหาในโฆษณาของศรัทธาไม่ได้เชื่อมโยงกับสรรพคุณของสินค้าจริง ๆ ทำให้บริษัทปักเป้าทองถูกพวกเพ่มาวางแผนซ่อนกลด้วยการจับดาปลอมสินค้าแล้วไปแจ้งตำรวจมาจับเพื่อจะได้นำตัวผู้กระทำความผิดพร้อมของกลางไปติดต่อขอรับรางวัลนำจับตามที่บริษัทลงประกาศไว้ เหตุการณ์พลิกผันที่เกิดขึ้นทำให้แม่เป้าเจ้าของบริษัทถึงกับ “เธอออกมาอีกใหญ่ ทำท่าเหมือนกับว่าจะเป็นลม” ปักเป้าทอง (มนัส จรรยงค์, 2561ข, น. 77) เพราะได้ประจักษ์ว่าการโฆษณาที่ดูน่าเชื่อถือของผู้บริโภคได้ตีของฝ่ายโฆษณาคณใหม่ทำให้บริษัทของเธอเสียผลประโยชน์แทนที่จะได้ประโยชน์ ปฏิบัติการที่เกิดจากความผิดพลาดดังกล่าวก่อให้เกิดความขบขันและนำไปสู่การวิพากษ์กลยุทธ์การขายที่มุ่งแต่จะเร่งความต้องการบริโภคโดยไม่คำนึงถึงความสมเหตุสมผลหรือความเชื่อมโยงใด ๆ ยิ่งไปกว่านั้น การที่แม่เป้าถูกพวกเพ่ซ่อนกลยังชี้ให้เห็นว่าตัวละครชาวบ้านในเรื่องได้ลุกขึ้นสู้กับการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค ซึ่งเป็นคุณลักษณะของแนวคิดทุนนิยมที่เฟื่องฟูในสังคมเมือง

ความล้มเหลวของการโฆษณาข้างต้นย้อนกลับไปยืนยันว่าศรัทธาเป็นนักโฆษณาที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความจริงที่เปิดเผยออกมาตอนท้ายเรื่องว่าเขาตั้งใจมาหาผลประโยชน์จากบริษัทด้วยการทำให้เจ้าของบริษัทไว้ใจแล้วหายตัวไปพร้อมเงินทั้งหมดของบริษัท เมื่อเป็นเช่นนั้น แม่เป้าเจ้าของบริษัทจึงกลายเป็น “เป้า” ของการหัวเราะเยาะซ้ำสองเนื่องจากเป็นคนชนบทที่ตกเป็นเหยื่อการสร้างภาพลักษณ์ “นักโฆษณาชั้นเยี่ยมมือดี”

ปักเป้าทอง (มนัส จรรย์รงค์, 2561ข, น. 72) ของมิชชันนารีชาวกรีกอีกต่อหนึ่ง ความขบขันที่เกิดขึ้นยิ่งตอกย้ำให้เห็นโทษของการใช้กลยุทธ์การขายที่ไม่จริงจังกับผู้บริโภคซึ่งเปรียบเสมือนการห่อหุ้มพิษของปลาปักเป้าไว้ด้วยผิวสีทองตามชื่อเรื่อง “ปักเป้าทอง” อันจะก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงแก่ผู้บริโภคที่หลงเชื่อถือรูปลักษณ์ภายนอกของมัน

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้น “พิทุยกร” “แม่” และ “ปักเป้าทอง” ซึ่งให้เห็นว่าการที่สังคมไทยพัฒนาไปสู่ความเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมตามคำแนะนำของสหรัฐอเมริกาเอื้อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมเพราะทำให้ผู้ประกอบการคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจนไม่สนใจว่าผู้บริโภคจะเสียผลประโยชน์หรือไม่ เห็นได้จากการใช้รายการเกมโชว์และการแสดงลิเกหาผลประโยชน์จากผู้บริโภคที่ไม่ทราบกลไกเบื้องหลังการผลิต รวมถึงการใช้ภาษาโฆษณาสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่สินค้าแม้ว่าจะไม่สมเหตุสมผลหรือไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ตาม โดยกลวิธีวิพากษ์วิจารณ์มีทั้งทำให้ตัวผู้ประกอบการตกเป็นเป้าของการหัวเราะเยาะโดยตรงเพราะทำการตลาดโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม หรือในทางกลับกันทำให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการตลาดกลายเป็นเป้าของการหัวเราะเยาะเพื่อย้อนกลับไปวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของผู้ประกอบการอีกต่อหนึ่ง

สิ่งที่เรื่องสั้นทั้งสามนำเสนอเน้นว่าเป็นการสานต่อแนวคิดสำคัญของเรื่องอ่านเล่นจำนวนมากในทศวรรษ 2470-2480 ที่เผยให้เห็นความชั่วร้ายของสังคมนิยมที่ทำให้มนุษย์มีจิตใจกระตือรือร้นและสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยคำนึงถึงมิติทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ, 2558, น. 236-242) อย่างไรก็ตาม การใช้อารมณ์ขันนำเสนอแนวคิดดังกล่าวผ่านเรื่องราวในพื้นที่ชนบทก็ทำให้เรื่องสั้นทั้งสามเรื่องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการแสดงให้เห็นผลกระทบของแนวคิดทุนนิยมที่กำลังแผ่ขยายเข้าไปยังพื้นที่ชนบท

4. การรับแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์: เหตุแห่งความวุ่นวายของสังคม

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง โลกก็ได้ก้าวเข้าสู่ยุคสงครามเย็นเป็นลำดับถัดมา และเกิดการแบ่งฝ่ายทางการเมืองออกเป็นฝ่ายโลกเสรีซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งมีสหภาพโซเวียตกับจีนเป็นผู้นำ ประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่คราวช่วยเจรจาให้ไทยไม่ตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามได้เลือกเป็นพันธมิตรกับค่ายโลกเสรีและรับนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์มาใช้กำหนดนโยบายทางการเมืองหลายประการ รวมถึงเปิดโอกาสให้สำนักข่าวสารอเมริกา (USIS) ได้ปฏิบัติการทางจิตวิทยาด้วยการโฆษณาชวนเชื่อผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ให้คนไทยเชื่อว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมิตรแท้ที่ต้องการช่วยพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ความเจริญและทำให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่างจากคอมมิวนิสต์ที่ต้องการล้มล้างสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย และจะทำให้คนไทยต้องมีชีวิตที่ลำบากยากจน (Rattanasengchanh, 2016)

ผลของการโฆษณาชวนเชื่อข้างต้นทำให้คนไทยมีทัศนคติเชิงบวกต่อสหรัฐอเมริกาถึงขั้น “กลายเป็นโรคเห่ออเมริกันไปโดยไม่รู้ตัว และโรคนี้ก็เป็นกันอยู่นานปี เป็นว่าอะไร ๆ อเมริกัน เป็นดีไปหมด ใครได้ไปอเมริกาก็เหมือนว่าได้ไปเมืองสวรรค์” (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2544, น. 89-90) เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะคนไทยมองว่าชีวิตในสังคมอเมริกันเป็นชีวิตในอุดมคติที่ ผู้คนร่ำรวยและสุขสบายจากการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ดังปรากฏในรายงานของเจ้าหน้าที่ สำนักข่าวสารออเมริกันจำนวนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของสหรัฐอเมริกาในสายตา คนไทยเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยความเจริญทางวัตถุ⁸

นอกจากสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อสหรัฐอเมริกาแล้ว การโฆษณาชวนเชื่อของ สำนักข่าวสารออเมริกันยังส่งผลให้คนไทยมีทัศนคติเชิงลบต่อคอมมิวนิสต์แม้จะไม่ได้เข้าใจ อย่างถ่องแท้ว่าคอมมิวนิสต์คืออะไร และเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จ ในปี พ.ศ. 2492 ความเป็นจีนก็ได้กลายเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับคอมมิวนิสต์ไปโดยปริยาย และคนจีน ก็กลายเป็นเป้าของการเกลียดชังในฐานะคอมมิวนิสต์ ซึ่งยิ่งไปส่งเสริมอคติทางชาติพันธุ์ต่อ คนจีนที่แพร่หลายในสังคมไทยอยู่แล้ว⁹ และกลายเป็นบริบทที่เอื้ออำนวยให้รัฐบาลจัดการปราบปรามคนจีนได้อย่างชอบธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ตามที่ ค่ายโลกเสรีต้องการ ทว่าเป็นผลเสียต่อความสัมพันธ์ของคนในสังคมด้วยตนเอง

ในบรรดาตัวบทที่เลือกมาศึกษา มีเรื่องสั้น 2 เรื่อง ที่วิพากษ์วิจารณ์การรับอุดมการณ์ ต่อต้านคอมมิวนิสต์ผ่านการโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าวแล้ว ได้แก่ เรื่องสั้น “ไอ้โจ” ที่แสดงให้เห็นว่า ของที่มาจาก “ฝรั่ง” อาจจะได้มีคุณภาพดีเสมอไปอย่างที่คุณคนไทยเข้าใจ และเรื่องสั้น “เจ้าพ่อ” ที่มุ่งล้อเลียนคนไทยที่มีอคติต่อคนจีนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ผู้เขียนได้ใช้อารมณ์ขัน ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องทางความคิดของตัวละครที่ตกเป็นเหยื่อของโฆษณาชวนเชื่อ ต่อต้าน คอมมิวนิสต์โดยไม่รู้ตัว ดังจะได้อภิปรายพร้อมยกตัวอย่างจากตัวบทมาประกอบต่อไป

⁸ ตัวอย่างรายงานดังกล่าว เช่น Klausner (1959) ที่รายงานเกี่ยวกับค่านิยม พฤติกรรมการเสพสื่อ และทัศนคติเกี่ยวกับสหรัฐอเมริกาของคนในพื้นที่ชนบททางไกลในภาคอีสาน Kickert (1962) ที่รายงาน ประเด็นเดียวกันแต่เก็บข้อมูลจากในจังหวัดอุบลราชธานี และ Hendrickson (1967) ที่รายงานเกี่ยวกับ ทัศนคติของคนในจังหวัดสงขลาที่มีต่อมาตรฐานการครองชีพแบบอเมริกัน (US Standard of Living)

⁹ คนจีนในไทยโดยเฉพาะแรงงานที่อพยพเข้ามาในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคาม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองของไทย นโยบายชาตินิยมจึงเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 และได้รับการสานต่อโดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเพื่อกีดกันคนจีนเหล่านี้ให้กลายเป็นไทย ดังปรากฏในวรรณกรรมไทยที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเผยแพร่อุดมการณ์ดังกล่าวด้วย เช่น ข้อเขียน *พวกยิวแห่งบูรพทิศ* ของ “อัครพายุ” (นามปากกาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ที่โจมตีคนจีนว่ามุ่งแต่จะหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากคนไทยแต่ไม่หาประโยชน์ให้แก่สังคมไทย หัสณิยาธิ์เรื่อง *พล นิกร กิมหงวน* ของ ป.อินทรปาลิต (นามปากกาของปรีชา อินทรปาลิต) ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื้อสายจีนระบุว่าตนเป็นคนไทยแท้และมีความรักชาติเสียยิ่งกว่าเพื่อนคนไทยของเขา นวนิยายเรื่อง *เล็บครุฑ* ของ “พนมเทียน” (นามปากกาของ ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ) ที่แสดงให้เห็นว่าการใช้ความรุนแรงกำจัดคนจีนที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประเทศไทย เป็นเรื่องที่ชอบธรรม (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2558)

4.1 เรื่องสั้น “เจ้าพ่อ” : เมื่อคนไทย “ตามกัน” สหรัฐอเมริกา

เรื่องสั้น “เจ้าพ่อ” เป็นเรื่องราวของพ่อเทพและพวกเฒ่าที่กล่าวโทษเจ้าพ่อหนุ่มมานว่า “ตามกันจีนแดง”¹⁰ เจ้าพ่อ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 72) หลังจากไปเข้าฝันบอกเลขท้ายแบบผิด ๆ ให้แก่พ่อเทพจนเขาต้องสูญเสียเงินก้อนสุดท้ายให้แก่จีนโป้เจ้ามือสลากกินรวบไป พวกเฒ่าและพ่อเทพเชื่อว่าเจ้าพ่อหนุ่มมานทำเช่นนั้นเพราะเห็นแก่เครื่องเซ่นที่จีนโป้นำไปถวาย จึงเลือกช่วยเหลือคนจีนแทนที่จะช่วยเหลือคนไทยด้วยกัน ดังปรากฏในคำพูดของเฒ่าหนูที่ว่า

เจ้าโป้เจ้ามือกินรวบมันเอาหมูเห็ดเป็ดไก่ไปถวายแล้ววิงวอนขอให้เจ้าพ่อช่วยมันบ้าง หมู่นี้มันถูกกันมากเหลือเกิน...เจ้ามือลัมไปเสียคนก็จะเลยลำบากไปทั่วเพราะการเงินไม่หมุนเวียน...อ้ายเจ้าพ่อหันไปช่วยเจ้าโป้เจ้ามือทันที ทำให้พ่อเทพเจ็บใจแทบจะกระอักเลือด ถ้ามันผิดมาก ๆ ตัวก็ไม่น่าจะเสียใจอย่างไรนัก แต่อ้ายผิดอย่างนี้มันแกลังกันชัด ๆ เมื่อตัวไม่ให้อะไรอย่าเลือกไปเข้าฝันเขาซี นี่ไปบอกโป้ให้เขาเป็นตุเป็นตะ และบิดเบือนตัวท้ายเสียตัวเดียวเท่านั้น

เจ้าพ่อ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 73)

คำกล่าวโทษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีอคติต่อ “จีนแดง” จึงเชื่อมโยงสิ่งที่ทำให้พวกของตนเสียผลประโยชน์เข้ากับ “จีนแดง” อย่างไรก็ดีผลทั้งที่การจะถูกห่วยหรือไม่ถูกเป็นเรื่องของการเสี่ยงดวง และความฝันของพ่อเทพอาจจะเกิดจากความหมกมุ่นครุ่นคิดเรื่องการหาห่วยโดยไม่เกี่ยวข้องกับเจ้าพ่อหนุ่มมานเลยก็ได้ นอกจากนี้ การที่พ่อเทพไม่เหลือเงินติดตัวอยู่เลยก็เป็นเพราะเขาไม่มีวินัยทางการเงินมาตั้งแต่แรก ดังปรากฏว่าเขาเลือกจะทำอาชีพพนันพนันซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน ช้ำยังเลือกจะเล่นต่อทั้งที่ได้เงินเกินจำนวนที่ต้องใช้เป็นสินสอดแล้ว จนในที่สุดก็เสียไปเกือบหมด ดังในคำบอกเล่าของเฒ่าหนูที่ว่า

ที่แรกลงมือเล่น พ่อเทพเฮงเหลือเกิน เล่นได้เงินมาร่วมหมื่นแต่ไม่เลิกจะเอาอีกทำเตี๋ย ธรรมดาของสิ่งใดก็ตาม เมื่อขึ้นสูงถึงสุดยอดของมันก็ต้องมีวันตก พอเข้าสองยามปลายพ่อเทพซัดตก เสียลงไปเรื่อยจนเหลือเงินแค่อยู่ในพานเพียง 500 บาทเท่านั้น

เจ้าพ่อ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 71)

¹⁰ คำว่า “จีนแดง” (Red China) หมายถึง สาธารณรัฐประชาชนจีนที่เพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2492 แต่ในที่นี้คำนี้ถูกนำมาใช้เรียกคนจีนโดยทั่วไป

การหยิบยื่นบทบาทผู้ร้ายให้แก่ “จีนแดง” อย่างมีอคติข้างต้นก่อให้เกิดความขบขันและนำไปสู่การวิพากษ์คนไทยที่รับแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์มากเกินไปจนมีอคติทางชาติพันธุ์ซึ่งกลายเป็นชุดความคิดที่ทำให้เกิดเหตุการณ์น่าขันอื่นขึ้นอีก ได้แก่ เหตุการณ์แก๊งค์เจ้าพ่อที่เฒ่าหนูสั่งให้เฒ่าคนอื่น ๆ ช่วยกันลากรูปปั้นเจ้าพ่อไปมัดไว้กับเสาประตูบ้านจีนโป้เพื่อประจานความชั่วร้ายของเจ้าพ่อที่เลือกช่วยเหลือคนจีนให้ได้ประโยชน์จากคนไทย ดังปรากฏในคำพูดประชดประชันของเฒ่าหนูที่ว่า “การที่ต้องมัดไว้ที่นี่ก็เพื่อให้ท่านได้มีโอกาสช่วยเหลือเจ้ามือได้เต็มที่” รวมถึงทำให้เจ้าพ่อ “ได้เจ็บได้อาย” เจ้าพ่อ (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 76) ซึ่งก่อให้เกิดความขบขันเพราะรูปปั้นเจ้าพ่อไม่ใช่มนุษย์จึงไม่อาจจะ “ได้เจ็บได้อาย” ตามที่ตัวละครกล่าวอ้าง

เหตุการณ์แก๊งค์ที่เกิดขึ้นนอกจากแสดงให้เห็นความไม่มีเหตุผลของผู้วางแผนอย่างเฒ่าหนูแล้วยังแสดงให้เห็นความขาดวิจรรย์ญาณของผู้ปฏิบัติตามอย่างเฒ่าคนอื่น ๆ ด้วยเพราะทุกคนปฏิบัติตามคำสั่งของเฒ่าหนูโดยไม่ตั้งคำถามเลยว่าสิ่งที่พวกตนทำอยู่นั้นสมเหตุสมผลหรือไม่อย่างไร ดังปรากฏในคำบรรยายที่ว่า “ทุก ๆ คนเห็นคล้อยและทำตามคำสั่งของเฒ่าหนู” เจ้าพ่อ (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 76) ความไม่มีเหตุผลและไม่มีความคิดเป็นของตนเองจึงเป็นข้อบกพร่องสำคัญที่ทำให้ตัวละครกลุ่มนี้ตกเป็นเป้าของการหัวเราะเยาะตลอดทั้งเรื่องและนำไปสู่การวิพากษ์คนไทยที่รับแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยไม่ตั้งคำถามและไม่มีเหตุผล

ผู้เขียนจบเรื่องด้วยเหตุการณ์พลิกผันซึ่งทำให้เห็นว่าพฤติกรรมอันเกิดจากทัศนคติที่บิดเบือนของพวกเฒ่าก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเองและสังคม ดังปรากฏว่าเฒ่าทั้งหมดถูกจับกุมด้วยข้อหาวางเพลิงเพราะระหว่างเข้าไปจัดการกับรูปปั้นเจ้าพ่อ เฒ่าเหมือนก่อเพลิงไหม้ขึ้นโดยไม่ได้คิดว่าจะเป็นเรื่องใหญ่ ทว่ากลับทำให้ศาลเจ้าพ่อและบ้านเรือนในบริเวณใกล้เคียงเกิดไฟไหม้ลุกลามอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากคำบรรยายที่ว่า “ไฟหาได้ไหม้แต่ศาลเจ้าแห่งเดียวไม่ มันได้ติดลุกลามไปไหม้เอารั่วไม่ไผ่ขัดแตะ และกำลังจะส่งลูกไฟไปติดเอาตัวเรือนฝากระแซงอีกด้วย” เจ้าพ่อ (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 78) เหตุการณ์พลิกผันที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความขบขันเพราะก่อนหน้านี้พวกเฒ่าเคยคาดโทษเจ้าพ่อหนุ่มมานว่า “ถ้าเจ้าพ่อมาเป็นเสียเช่นนี้จะเอาไว้ให้หนักแผ่นดินกระไรได้ นานไปก็จะบิดเบือนเอาคนอื่นเข้าให้อีก” เจ้าพ่อ (มนัส จรรย์รงค์, 2560, น. 73) แต่กลับกลายเป็นว่าผู้ที่ต้องถูกกำจัดออกจากสังคมคือพวกเขาเอง เพราะมีทัศนคติ “บิดเบือน” จน “หนักแผ่นดิน” ช้ำยังไม่ยอมรับผิดชอบการกระทำที่สร้างความเสียหายของตนด้วย ดังปรากฏว่าพวกเขาสนใจไม่ไปช่วยดับไฟทั้งที่รู้อยู่แก่ใจว่าพวกตนเป็นต้นเหตุ

ภาพความเสียหายจากเพลิงไหม้นอกจากทำให้เห็นผลเสียของเหตุการณ์แก๊งค์เจ้าพ่อที่เกิดจากเหตุผลไร้สาระโดยตรงแล้วยังอาจตีความอีกนัยหนึ่งได้ว่าสื่อถึงความเลวร้ายของการต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยไร้วิจรรย์ญาณที่อาจสร้างความแตกแยกระหว่างคนไทยกับคนจีนอย่างรวดเร็วและรุนแรงโดยไม่มีเหตุอันควร ไม่ต่างจากเพลิงไหม้ซึ่งก่อความเสียหาย

เป็นบริเวณกว้างเพียงเพราะเรื่องไร้สาระอย่างการที่เฒ่าเหมือนยายเทียนไม่เรียบร้อยเท่านั้น การปิดเรื่องด้วยภาพความเสียหายดังกล่าวจึงเป็นบทสรุปที่ทำให้เห็นว่าการรับอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์โดยชาตวิจารย์ญาณจนเกิดอคติทางชาติพันธุ์จะสร้างความเสียหายให้สังคมได้เป็นวงกว้างเพียงไร

4.2 เรื่องสั้น “ไอใจ” : เมื่อคนไทยคลั่งไคล้ “หมาฝรั่ง”

เรื่องสั้น “ไอใจ” เป็นเรื่องราวของเฒ่าโปลังชานาที่นำเจ้าใจหูลุยส์สุนัขพันธุ์อัลเซเชียนมาเลี้ยงในชนบทโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ส่งผลให้สุนัขตัวนี้กลายเป็นสิ่งแปลกปลอมของสังคม เห็นได้จากการที่ทั้งคนทั้งสุนัขอื่น ๆ พวกมันแตกตื่นเมื่อเห็นมัน ดังในคำบรรยายที่ว่า

เด็กใหญ่ ๆ กระโจนหนี เด็กเล็ก ๆ ร้องให้จำส่งเสียงขรมด้วยความกลัว...ฝ่ายสุนัขบ้านเป็นฝูง ๆ ส่งเสียงเห่ากระโชกเจ้าใจหูลุยส์หมาฝรั่งกันเสียเป็นวรรคเป็นเวร พวกนี้เดินตามเห่ากันจนไกลแล้วก็หยุด หมาที่อยู่
ในบริเวณนั้นก็ออกมารับหน้าเห่ากันต่อไปเป็นทอด ๆ

ไอใจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 128)

ปฏิกิริยาของทั้งเด็กและสุนัขในหมู่บ้านก่อให้เกิดความขบขันและแสดงให้เห็นความแปลกแยกของ “หมาฝรั่ง” อย่างชัดเจน ทว่าเฒ่าโปลังไม่ได้ตระหนักถึงความแปลกแยกดังกล่าวเลยซ้ำยังคงชื่นชมว่าสุนัขของตนเป็นพันธุ์อัลเซเชียนที่มีราคาแพงและสูงส่งเสียยิ่งกว่าคนในชนบท ดังปรากฏในคำคุยอวดกับกระเปารถเมล์ที่ว่า “อัลเซเชียนที่เดียวนะ! กินดีกว่าเอ็งเสียอีก...” ไอใจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 126) ความไม่ตระหนักรู้ของเฒ่าโปลังก่อให้เกิดความขบขันและแสดงให้เห็นว่าตัวละครคลั่งไคล้ความเป็น “หมาฝรั่ง” มากเสียจนกลายเป็นคนที่แปลกแยกจากสังคมไปด้วย

ความคลั่งไคล้ “หมาฝรั่ง” ของเฒ่าโปลังสอดคล้องกับความนิยมเลี้ยง “หมาฝรั่ง” ซึ่งสังคมไทยรับอิทธิพลมาจากตะวันตกโดยเฉพาะจากสังคมอเมริกันและได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมวลชนตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2490 ยิ่งไปกว่านั้น การที่ “หมาฝรั่ง” ดังกล่าวเป็นพันธุ์อัลเซเชียนก็สอดคล้องกับความนิยมเลี้ยงสุนัขพันธุ์นี้ของคนอเมริกันซึ่งได้รับอิทธิพลจากสื่อบันเทิงแขนงต่าง ๆ ที่ช่วยกันขับเน้นภาพลักษณ์ของอัลเซเชียนว่าเป็นสุนัขที่มีบุคลิกแข็งแรงสง่างามและเป็นวีรบุรุษสงครามโลก เช่น ภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่ใช้สุนัขพันธุ์นี้แสดงนำ (พนา กันธา, 2560) วัฒนธรรมร่วมเรื่องความนิยมเลี้ยงสุนัขพันธุ์อัลเซเชียนของสังคมไทยและอเมริกันข้างต้นทำให้พอจะอนุมานได้ว่าเมื่อกล่าวถึงสุนัขพันธุ์นี้ในสังคมไทย ผู้อ่านจะเชื่อมโยงมันเข้ากับความเป็นอเมริกันได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นจึงอาจตีความได้ว่า ในเรื่องสั้นเรื่องนี้เจ้าใจหูลุยส์

คือตัวแทนของความเป็นอเมริกัน และการเข้ามาของมันก็สร้างปัญหาหลายประการให้แก่คนชนบทซึ่งเป็นตัวแทนของความเป็นไทย เริ่มตั้งแต่ทำให้เฒ่าโปลังเดินทางกลับบ้านได้ลำบากขึ้นกว่าเดิมเพราะต้องคอยดิ่งมันไม่ให้วิ่งเร็วเกินไป ดังในคำบรรยายที่ว่า

เฒ่าโปลังจูงหมาเดินต่อไปอีก แขนของแกที่ถือสายหนังชักจะล้า
เพราะว่ามันดิ่งและจะรุดไปข้างหน้าถ่ายเดียว...เฒ่าโปลังตะเกียกตะกาย
เอาหมามาถึงบ้านของแกจนได้ ระยะทางที่เคยเดินไม่ถึงครึ่งชั่วโมงสำหรับ
พวกชาวนาทำให้แกต้องเดินเสียเกือบ 2 ชั่วโมง
ไอ้โจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 128)

การต้องคอยดิ่งแทนที่จะได้จูงเหมือนสุนัขทั่วไปจนเสียเวลาเดินทางมากขึ้นหลายเท่าตัวก่อให้เกิดความขบขันและแสดงให้เห็นว่าเฒ่าโปลังต้องได้รับความเดือดร้อนจากการถูก “หมาฝรั่ง” นำทางอย่างไม่อาจควบคุมได้ ซึ่งสอดคล้องกับการที่ตัวละครตัวนี้ต้องประสบปัญหาตลอดทั้งเรื่องเพราะปล่อยให้ “หมาฝรั่ง” เข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของตนมากเกินไปจนให้ความสำคัญกับมันมากกว่าคนและประเมินคุณค่าของคนจากทัศนคติที่มีต่อมัน เหตุที่ตัวละครต้องประสบปัญหายู่อสมอกก็เพราะมีความคิดที่ผิดไปจากคนชนบททั่วไปที่ไม่ได้มองว่าความเป็น “ฝรั่ง” จะทำให้สุนัขมีความสำคัญมากกว่าคนหรือชีวิตคุณค่าของคนได้ ดังปรากฏในคำบรรยายของแม่เฒ่าสำเภาภรรยาของเฒ่าโปลังที่ว่า “ในเมื่อว่าหมาแล้วไม่ว่าหมาอะไรมันก็หมาทั้งนั้นแหละ!” ไอ้โจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 128)

การที่เฒ่าโปลังมีชุดความคิดที่ผิดแปลกไปเพราะ “หมาฝรั่ง” อาจเชื่อมโยงได้กับเหตุการณ์จริงในสังคมที่คนไทยยอมรับชุดความคิดและวิถีชีวิตแบบอเมริกันจนกระทั่งกลายเป็นคนแปลกแยกในสังคมที่มีค่านิยมและวิถีชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้เขียนได้ใช้เรื่องราวของเฒ่าโปลังชี้ให้เห็นประเด็นนี้ตลอดทั้งเรื่อง ดังปรากฏว่าความคลั่งไคล้ “หมาฝรั่ง” ทำให้ตัวละครทำพฤติกรรมผิดแปลกขึ้นเรื่อย ๆ เป็นต้นว่าพูดภาษาอังกฤษกับเจ้าใจหลุยส์ทั้งที่มันน่าจะฟังภาษาไทยรู้เรื่องเพราะเติบโตในบ้านคนไทย และลงทุนฆ่าไก่ในบ้านเพื่อทำซุ๊ปไก่ให้มันกิน ในขณะที่ตัวเองกินข้าวกับผักน้ำพริกและเศษกระดูกไก่ที่แบ่งมาจากในซุ๊ป ซึ่งตรงข้ามกับกับสิ่งที่ควรจะเป็นเพราะตามปกติสุนัขมักจะได้กินเศษอาหารของคน แต่ในเรื่องนี้คนกลับเป็นฝ่ายแบ่งเศษอาหารจากสุนัขแทน พฤติกรรมของเฒ่าโปลังก่อให้เกิดความขบขันและนำไปสู่การวิพากษ์ความคลั่งไคล้ “หมาฝรั่ง” ที่มากเกินไปจนถึงกับทำสิ่งที่ไม่จำเป็นและลดสถานะตนเองให้อยู่ต่ำกว่ามัน ซึ่งตีความในเชิงสัญลักษณ์ได้ว่าผู้เขียนต้องการวิพากษ์คนไทยที่ยกย่องชื่นชมสหรัฐอเมริกาจนลดทอนคุณค่าของตนเองลงโดยไม่จำเป็น

นอกจากปรณินิบัติเจ้าโจหลุยส์ด้วยตัวเองแล้ว เฒ่าโปลังยังสั่งให้คนในครอบครัวทำเหมือนกันด้วย ดังปรากฏว่าเขา “บัญชาเมียให้ซื้อเนื้อมาฝากวันละเท่านี้เท่านี้ พร้อมกับสั่งให้ซื้อกระดูก” ไอ้โจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 131) ทั้งที่ตนไม่ใช่ผู้หารายได้มาจุนเจือครอบครัว จึงถูกแม่เฒ่าล้าไยผู้เป็นภรรยาตอกกลับไปว่า “ถ้าจะซื้อเนื้อมาให้หมาของมึงกิน กูกินของกูเองเสียไม่ดีกว่าหรือ?” ไอ้โจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 132) แม้กระนั้น เฒ่าโปลังก็ยังไม่เปลี่ยนความคิดซ้ำยังมีทัศนคติที่บิดเบือนมากขึ้นกว่าเดิม เห็นได้จากการตัดสินผู้อื่นจากทัศนคติที่มีต่อ “หมาฝรั่ง” เช่น เปลี่ยนใจมาชอบเจ้าทิมคนรักของลูกสาวเพราะนำอาหารมาให้เจ้าโจหลุยส์อยู่เสมอทั้งที่ก่อนหน้านี้เคยรังเกียจเพราะไม่มีทรัพย์สินสมบัติและอาชีพที่มั่นคงซึ่งก่อให้เกิดความขบขันและแสดงให้เห็นชัดเจนว่า “หมาฝรั่ง” ทำให้คนไทยมีความคิดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ถูกต้อง สิ่งที่เกิดขึ้นย้อนกลับมาวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์จริงในสังคมที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาเปลี่ยนแปลงความคิดของคนไทยให้มีแนวคิดทางการเมืองเอนเอียงไปทางฝ่ายโลกเสรี ทั้งที่สิ่งที่โลกเสรีกำลังทำก็ไม่ใช่วัตถุธรรมที่ถูกต้องนัก เช่น สนับสนุนให้ใช้ความรุนแรงในการปราบปรามคอมมิวนิสต์

ความคลั่งไคล้ “หมาฝรั่ง” ทำให้เฒ่าโปลังทะเลาะกับภรรยาที่บิโรภาษมันอย่างรุนแรงว่าสร้างความเดือดร้อนให้ ทั้งที่เจ้าโจหลุยส์ทำให้ครอบครัวของตนมีรายได้ไม่น้อยลงและรายจ่ายเพิ่มขึ้นจริง ๆ เห็นได้จากคำบิโรภาษของแม่เฒ่าล้าไยที่ว่า “หน้อยแน! จะเอามันฝรั่งนั้นจะเอาผักกาดยังงั้น หมออัปรี...ไซ้ไก่แต่ก่อนเคยมีติดหอบไปขายเขา...ผีนรกเดี๋ยวนี้ให้หมาแตกหมด” ไอ้โจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 132) และในที่สุด เฒ่าโปลังก็ได้รับบทเรียนเมื่อถูกมันจับข้อมือเป็นผลจรรจ์เพราะเข้าใจว่าจะแย่งอาหารของมันไป ทั้งที่ความจริงตนหวังดีจะเปลี่ยนกระดูกให้เป็นชิ้นที่มีเนื้อติดมากกว่าเดิม ภาพของตัวละครที่ “ตกตะลึงพ้อเห็นเลือดไหลปรือออกมา...ก็ร้องขึ้นจนสุดเสียง” “อ้ายทรยศ – อย่างนี้เลี้ยงได้หรือ?” ไอ้โจ (มนัส จรรยงค์, 2560, น. 133) ก่อให้เกิดความขบขันและเป็นอุทาหรณ์แก่ผู้ที่หลงยกย่องชื่นชมความเป็น “ฝรั่ง” หรือตามนัยของเรื่องก็คือสหรัฐอเมริกา และสิ่งที่เกิดขึ้นในฉากนี้ก็ทำให้เห็นว่า “หมาฝรั่ง” ไม่มีความกตัญญูรู้คุณเจ้าของและพร้อมจะแวงกัดอีกด้วยเมื่อเสียผลประโยชน์ ซึ่งผิดไปจากภาพลักษณ์ของสุนัขอัลเซเชียนที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อว่า “จงรักภักดีต่อเจ้าของอย่างยิ่งยวด” (พนา กันธา, 2560, น. 177) ก่อให้เกิดความขบขันและเป็นอุทาหรณ์ในเชิงสัญลักษณ์ว่าสหรัฐอเมริกาก็สามารถจะแวงกัดประเทศไทยผู้จงรักภักดีได้เช่นกันเมื่อเสียผลประโยชน์

นอกจากแวงกัดเจ้าของแล้ว เจ้าโจหลุยส์ยังหลุดออกไปกัดชาวบ้านอีกหลายคนเพราะติดโรคพิษสุนัขบ้า จนในที่สุดก็ถูกกักกันยิงตายเพราะไปกัดลูกกักกันด้วย เหตุการณ์พลิกผันที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความขบขันและยังเน้นย้ำให้เห็นว่า “หมาฝรั่ง” ไม่ใช่สิ่งที่ควรยกย่องชื่นชมอย่างที่เฒ่าโปลังคิดเลย เพราะนอกจากจะสร้างความเดือดร้อนให้เจ้าของผู้ดูแลอย่างดีแล้วยังไล่กัดคนบริสุทธิ์โดยไม่เลือกหน้าและสร้างความเดือดร้อนให้สังคมเป็นวงกว้างจนเกิน

จะควบคุมได้ การนำ “หมาฝรั่ง” เข้ามาอยู่ในสังคมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและต้องถูกจัดการขึ้นเด็ดขาด ซึ่งอาจสื่อความว่าการที่คนไทยยอมรับอิทธิพลของค่ายโลกเสรีมากเกินไปก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและควรจะต้องแก้ไขเช่นกัน เพราะสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำสำคัญของค่ายดังกล่าวพร้อมจะ “ทรยศ” และสร้างความเดือดร้อนแก่สังคมไทยอย่างรุนแรงหากได้ผลประโยชน์ไม่เป็นที่พึงพอใจ เหมือนที่เจ้าโจหลุยส์แวงกัดเฒ่าโปลังผู้มีพระคุณและไล่กัดชาวบ้านไปทั่ว

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้น “เจ้าพ่อ” และ “ไอ้โจ” เป็นเรื่องเปรียบเทียบที่ชี้ให้เห็นความไร้สาระของการเกลียด “จีนแดง” และยกย่อง “หมาฝรั่ง” จนเกินพอดี ซึ่งนอกจากจะสร้างความขบขันแล้วยังเผยให้เห็นข้อเสีย 2 ประการของการรับแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์ในสังคมไทย ประการแรก การเชื่อมโยงคอมมิวนิสต์เข้ากับคนจีนทำให้คนไทยมีอคติต่อคนจีนโดยไม่มีเหตุผลและพร้อมจะโยนความผิดให้แก่ “จีนแดง” ได้เสมอ ประการที่สอง การโฆษณาชวนเชื่อของค่ายโลกเสรีทำให้คนไทยรับรู้แต่ด้านดีของสังคมอเมริกัน เช่น ความเจริญทางวัตถุ จึงไม่ได้ตระหนักว่าสหรัฐอเมริกาอาจไม่ใช่มิตรแท้ตามที่ตนเข้าใจ รวมถึงไม่ได้ตระหนักว่าความยกย่องชื่นชมวิถีชีวิตแบบอเมริกันกำลังทำให้ตนสูญเสียความเป็นตัวเองและกลายเป็นคนแปลกแยกของสังคมเพราะมีความคิดและพฤติกรรมที่ไม่เข้ากับคนทั่วไป ผู้เขียนได้ใช้อารมณ์ขันชี้ให้เห็นว่าความแปลกแยกของตัวละครเอกในเรื่องสั้นทั้งสองจะนำมาสู่ความขัดแย้งกับบุคคลอื่นในสังคม และทำให้เกิดความวุ่นวายได้ในที่สุด

4. สรุปและอภิปรายผล

เรื่องสั้น 8 เรื่อง จากรวมเรื่องสั้น “ชุดเฒ่า” ของมนัส จรรยงค์ ที่เลือกมาศึกษาวิพากษ์การรับอิทธิพลอเมริกันในสังคมไทยช่วงทศวรรษ 2490-2500 ใน 3 ประเด็น ได้แก่ วิพากษ์การรับวัฒนธรรมอเมริกันที่ทำให้คนไทยละเลยความสำคัญของ “ความเป็นไทย” ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ระบบอาวุโส วิพากษ์การรับแนวคิดทุนนิยมที่เอื้ออำนวยให้ผู้ประกอบการเอาเปรียบผู้บริโภคด้วยการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่ปิดบังหรือบิดเบือนข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า และวิพากษ์การรับแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์จากค่ายโลกเสรีที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของคนไทยให้ยกย่องเทิดทูนสหรัฐอเมริกาและพร้อมจะมองคนจีนในแง่ลบอยู่เสมอ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกนำเสนอผลกระทบของการรับอิทธิพลอเมริกันที่มีต่อความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม อันเป็นแง่มุมที่แตกต่างจากการนำเสนอปัญหาสังคมของวรรณกรรมแนวสังคมการเมืองในยุคหนึ่งที่มักจะนำเสนอปัญหาในภาพกว้าง เช่น ปัญหาสังคมเมืองเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการรับอารยธรรมตะวันตก หรือปัญหาของมวลชนในวรรณกรรมของฝ่ายซ้าย เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นอันเกิดจากการเข้ามาของแนวคิดทุนนิยม

เรื่องสั้นทั้ง 8 เรื่อง ที่เลือกมาศึกษามีอารมณ์ขันเป็นเครื่องมือหลักในการวิพากษ์การรับอิทธิพลอเมริกันและผู้เขียนใช้กลวิธีหลากหลายในการสร้างอารมณ์ขันเพื่อนำเสนอสาระสำคัญของเรื่อง เช่น สร้างตัวละครให้มีข้อบกพร่องโดยเฉพาะความขาดวิจาร์ณญาณซึ่งส่งผลให้ทำพฤติกรรมผิดแปลกไปจากที่ควรจะเป็น หรือจบเรื่องด้วยเหตุการณ์พลิกผันเพื่อแสดงให้เห็นจุดจบของตัวละครที่รับอิทธิพลอเมริกันมากเกินไป การใช้อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือวิพากษ์วิจารณ์ข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการนำเสนอผลงานที่ช่วยสร้างอำนาจต่อรองให้นักเขียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์เรื่องละเอียดอ่อนได้โดยไม่เป็นอันตรายในยุคของรัฐบาลเผด็จการที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นที่จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นพันธมิตรรายใหญ่ของประเทศและเป็นมหาอำนาจของโลกในขณะนั้น

การเกิดขึ้นของเรื่องสั้นทั้ง 8 เรื่อง ที่มุ่งสร้างความบันเทิงด้วยอารมณ์ขันแต่ในขณะเดียวกันก็นำเสนอแนวคิดวิพากษ์สังคมอย่างลึกซึ้งไปด้วยนับว่ามีความสำคัญในการแสดงให้เห็นพัฒนาการของวรรณกรรมไทยโดยเฉพาะในยุคที่นักวิชาการวรรณกรรมจำนวนไม่น้อยระบุว่าเป็น “ยุคมืด” ผลการศึกษาของบทความวิจัยนี้น่าจะพอชี้ให้เห็นว่าคุณสมบัติกระตุ้นให้เกิดการขบคิดยังคงปรากฏในวรรณกรรมไทยเสมอมา เพียงแต่อาจจะอยู่ในรูปลักษณะที่แตกต่างออกไปเพื่อให้เข้ากับบริบทการสร้างงาน และลักษณะพิเศษดังกล่าวก็ทำให้วรรณกรรมเบาสมองหรือแนวตลกไม่ได้เป็นเพียงเรื่องประโลมโลกไร้สาระแต่สามารถเป็นพื้นที่ปลอดภัยในระดับหนึ่งสำหรับการแสดงความคิดเห็นของนักเขียนด้วย

เอกสารอ้างอิง/References

- ไกล่รุ่ง อามระดิษ. (2533). ร้อยแก้วแนวขนบของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.1990.789>
- ณัชรดา สมสิทธิ์. (2564). ภาวะสมัยใหม่ในวรรณกรรมของมาลัย ชูพินิจ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์]. Prince of Songkla University Knowledge Bank. <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/17955>
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2521). พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475-2500 : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับสังคม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.1978.220>
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2558). เราใช่เขา?: ภาพเสนอของคนจีนในวรรณกรรมไทยศตวรรษที่ 20. ใน วริศา กิตติคุณเสรี และ ไอดา อรุณวงศ์ (บรรณาธิการแปล), *อ่านจนแตก: วรรณกรรม ความทันสมัย และความเป็นไทย* (น. 190-242). อ่าน.
- ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์. (2521). อารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย พ.ศ. 2453-2516 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. Institutional Repository Srinakharinwirot University (SWUIR). <https://hdl.handle.net/20.500.14740/21605>
- ทิพย์วรรณ หอมกระหลบ. (2534). ไทยกับความช่วยเหลือของต่างประเทศ : การศึกษาเฉพาะกรณี ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2493-2519 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. Institutional Repository Srinakharinwirot University (SWUIR). <https://hdl.handle.net/20.500.14740/49030>
- ชนิต อยู่โพธิ์. (2494). *อธิบายนาฏศิลป์ไทย*. พระจันทร์.
- น. ประภาสกลิต. (2509). ยุคหนึ่งของประชามิตร-สุภาพบุรุษ ใน *อนุสรณ์มโนส จรรยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, น. 91-95). มติชน.
- นินนาท สินไชย. (2545). สหรัฐอเมริกากับการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ : ศึกษาผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทุนเอกชนในประเทศและทุนเอกชนต่างประเทศ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2002.900>
- ประทีป เหมือนนิล. (2523). วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นของมโนส จรรยา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. Institutional Repository Srinakharinwirot University (SWUIR). <https://hdl.handle.net/20.500.14740/26320>

- พนา กันธา. (2560). “หมา” : ประวัติศาสตร์ว่าด้วยสัตว์เลี้ยงที่ไม่ใช่แค่การเลี้ยงสัตว์. *วารสารประวัติศาสตร์ มศว*, 42(1), 166-182. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOH/article/view/9378/8033>
- พิชยะพัฒน์ นัยสุภาพ. (2561). *เรื่องผีของเหม เวชกร : ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทย (พ.ศ. 2475-2513) [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2018.939>
- พิศมัย สิงห์แก้ว. (2520). *การใช้เรื่องสั้นของมโนส จรรย์งค์ สอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.1977.300>
- ภัทรวดี ภูษฎาภิรมย์. (2550). *วัฒนธรรมความบันเทิงในชาติไทย*. มติชน.
- มณี สิริวรสาร. (2542). *ชีวิตเหมือนฝัน เล่ม 1*. ชวนพิมพ์.
- มนัส จรรย์งค์. (2560). *เผ่าเสเพล (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ศรีปัญญา.
- มนัส จรรย์งค์. (2561ก). *เผ่าทราคมคะนอง (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ศรีปัญญา.
- มนัส จรรย์งค์. (2561ข). *เผ่าโลกีย์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ศรีปัญญา.
- มนัส จรรย์งค์. (2562ก). *เผ่าลอยลม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ศรีปัญญา.
- มนัส จรรย์งค์. (2562ข). *สวัสดิ์ ฒ ผู้เผ่า (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ศรีปัญญา.
- ยุริ โขคสวนทรัพย์. (2554). *กิจการสถาบันบันเทิงในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2488 - 2545 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]*. Silpakorn University Repository : SURE. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/11693>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.orst.go.th>
- วรยุทธ พรประเสริฐ. (2562). *นักเลงพระนคร : ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคมกับการเกิดนักเลงแบบเมืองในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2500 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]*. Naresuan University Digital Collection. <http://dcms.lib.nu.ac.th/dcms/TDC2564/64155/WorayuthPornprasert.pdf>
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2544). *นักเรียนนอกรุ่นสุดท้าย*. แสงดาว.
- สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ. (2558). *การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชนชั้นกลางไทยกับ “เรื่องอ่านเล่น” ไทยสมัยใหม่ ทศวรรษ 2460 - ทศวรรษ 2480 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]*. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2015.1769>

- สรณัฐ ไตลังคะ. (2567). *สู่กาละนวยมัย: วรรณกรรมไทยสมัยใหม่ยุคแรกเริ่มถึง พ.ศ. 2500*. สยามปริทัศน์.
- เสถียร จันทิมาธร. (2524). *สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย*. สำนักศิลปวัฒนธรรม.
- Hendrickson, R. (1967). *Some Comments Related to USIS Goal with Special Reference to the Teacher in the Community*. Research Division, United States Information Service (USIS). <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:3403>
- Kickert, R. W. (1962). *Values, Media Habits and Some Central Attitudes of Rural Thailand as They Apply to USIS Programs*. Research Division, United States Information Service (USIS). <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:89512>
- Klausner, W. J. (1959). *Notes on Values, Media Habits and Some Central Attitudes of Rural Thailand as They Apply to USIS Programs*. Research Division, United States Information Service (USIS). <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:3370>
- MasterClass. (2021, July 16). *Foxtrot dance guide: History and steps of Foxtrot dancing*. <https://www.masterclass.com/articles/foxtrot-dance-guide>
- Miss America, Beauty Pageant Origins and Culture. (n.d.). PBS. Retrieved December 10, 2025, from <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/missamerica-beauty-pageant-origins-and-culture/>
- Rattanasengchanh, P. M. (2016). U.S.-Thai Public Diplomacy: The Beginnings of a Military-Monarchical-Anti-Communist State, 1957-1963. *The Journal of American-East Asian Relations*, 23(1), 56-87. <http://www.jstor.com/stable/43898448>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (n.d.). Johann Strauss II. In *Encyclopedia Britannica*. Retrieved February 8, 2025, from <https://www.britannica.com/biography/Johann-Strauss-II>